

EL
BRUC
AMB LA
CULTURA

26

BUTLLETÍ INFORMATIU
Abril 2026

*Tenim el cap rodó
perquè els nostres
pensaments puguin
canviar de direcció.*

Francis Picabia

Vista la bona acollida de l'anterior butlletí, el número 25, que ens vam prendre com una celebració, i l'interès que va despertar entre els lectors, enguany ens hem animat a publicar-ne dos. Així que aquí teniu el butlletí de primavera, farcit de propostes, articles, fotografia, llibres i poesia.

Tot el que hi llegireu és possible gràcies a una bona pila de fidels col·laboradors i col·laboradores (i d'alguns de nou que s'hi van incorporant). A tothom: Gràcies! Gràcies per obsequiar-nos amb una nova dosi de cultura!

Des de l'Associació creiem que aquest aliment és molt necessari per al benestar de l'ànima, i això ens esperona a seguir apostant per aquest format: el format de paper tradicional, de digestió lenta, allunyat de pantalles i d'immediateses.

Per això us diem:

**Bon profit!
Bona lectura!
Desitgem que
us agradi.**

Quan arriba el mes de gener toca fer balanç del MusicalBruc. En plena ressaca per les emocions viscudes i pel torrent d'opinions, valoracions i judicis de tota mena sobre el que s'ha viscut, toca fer la valoració de dos mesos de música que vivim molt intensament, però en realitat de més de nou mesos de treball de preparació entre bambolines.

I enguany, per valorar aquesta onzena edició del MusicalBruc, si ho haguéssim de sintetitzar en una sola paraula, aquesta seria **"Agraïment"**!

El **primer agraïment**, aquest obligat, és per les institucions, Ajuntament, Patronat de la Muntanya de Montserrat, Diputació i Generalitat, que un any més posen a treballar la maquinària que permet cobrir un pressupost total de trenta-set mil euros. Una maquinària feixuga i complexa, que ens obliga a esmerçar-hi molta energia, però que un any més permet omplir el Casal Familiar del Bruc de música de qualitat.

El **segon agraïment** és pels patrocinadors, que any rere any fan costat al MusicalBruc. Enguany trenta-nou empreses i comerços del Bruc i poblacions properes ens han fet costat. El seu suport és important no només en termes econòmics, sinó també per l'afegit d'energia suplementària que ens aporta el fet de sentir-nos recolzats de forma incondicional.

El **TERCER AGRAÏMENT**, aquest en majúscules, és per als músics. Hom podria pensar que en una sala petita, modesta, com és la del Casal, els músics tendrien a "cobrir-hi l'expedient"; però lluny d'això, cada any acumulem noves experiències úniques, d'entrega, de connexió amb el públic i de fer aflorar emocions a través de la música.

Enguany la cosa va començar amb una força bestial: el trio **Benavent-Di Geraldo-Serrano** ens va fer volar per les altures a ritme de jazz i de flamenc; vam sortir del Casal com surant, amb una càrrega d'energia positiva abassegadora; hi va haver una connexió emocional amb el públic pràcticament des de les primeres notes. En el segon concert, **la Figueras** ens va reconciliar amb la vida, a través de la tradició multicultural i d'unes veus posades al servei de la transmissió de sentiments. A fe de Déu que van arribar-nos ben endins. El plat més fort del Festival va ser sens dubte el **Quartet Neuma**, música contemporània per a quatre flautes sense concessions, tocada pel broc gros... amb el contrapunt d'una posada en escena delicada, preciosa, subtil. Nit de contrastos i d'exigència musical, nit de qüestionar els cànons musicals i en definitiva, nit per aprendre. L'espectacle familiar **Monstres**, de l'Auditori de Barcelona va omplir la sala de fascinació i d'il·lusió encomanadisses. Un allau d'energia que només pot venir de veure la platea plena de canalla connectant amb la música. I per acabar, el dia 27 de desembre, ja en plenes festes de Nadal, un terratrèmol ens va sacsejar de cap a peus. **La Vella Dixieland**, amb el seu

Trumpet Reunion, va demostrar per què després de 45 anys de carrera continua sent un referent del jazz a casa nostra. Professionalitat, entrega, connexió... el darrer bis, a peu de platea, va ser memorable, un dels grans moments viscuts al nostre Casal (vegeu la foto central d'aquest butlletí, pàgina 24-25).

El públic s'emporta amb nota el nostre **quart agraïment** (enguany 930 persones). És obvi que sense públic res del que hem dit més amunt tindria sentit, però dit això, toca posar en valor la fidelitat al model de festival, la predisposició a escoltar propostes noves i la maduresa i bon criteri en les opinions. El públic del MusicalBruc, després d'onze edicions del festival ha madurat, s'ha fet gran, ha esdevingut summament crític; agraït però crític. Una crítica constructiva, des de la maduresa de les experiències viscudes i acumulades que li permet, per exemple, entomar una proposta tan diferent com la del Quar-

Fotos: Carles Estrada

tet Neuma des de l'autoexigència... "- Noi, avui ha sigut molt dur... però l'any vinent en volem més...!". Un públic en definitiva que ens esperona a seguir portant propostes de qualitat al Bruc. En referència al públic del festival, un altre aspecte que volem destacar, és l'encert en la proposta que vam rebre fa uns anys de programar un concert per a públic familiar. Fa molta patxoca veure el Casal ple de joves espectadors; gairebé emociona. Aquesta canalla són els futurs artistes, músics, compositors, públic, programadors, polítics!... en definitiva qui portarà les regnes de la cultura en el nostre país i per tant tenim el deure de cuidar-los, mimar-los i dotar-los de sentit crític perquè puguin fer bé la seva feina.

Per cert, si els que llegiu aquestes ratlles no formeu part d'aquest públic, us animem a formar-ne part... no us deixarà indiferents.

Volem traslladar un **cinquè agraïment** a la Residència artística Can Serrat, que un any més ens ha ajudat a enriquir el MusicalBruc amb propostes que desborden la música i que fan més ric el Festival, amb activitats paral·leles en altres disciplines de l'art i la cultura.

El **darrer agraïment**, aquest en clau interna, és en realitat un "autoagraïment", per a tots els col·laboradors, tècnics i membres de la Associació el Bruc amb la Cultura, que fan possible que quan s'obre el teló del MusicalBruc la música soni. Una maquinària cada any més complexa, però alhora cada cop més afinada, al servei de la cultura. Energia individual que quan es posa en comú es multiplica. Aquesta energia interna, que resulta imprescindible, també ens impulsa i ens empeny a seguir endavant.

Doncs això... MOLTES GRÀCIES!!!

I ens tornem a veure en la propera edició!

Arrels noves. Memòria viva

Text de **Bonilla, Y.Y.**
Fotografies d'**Aleix Mayans**

Quan vam arribar, el camí encara feia olor de terra humida i el vent feia arribar el petricó, que semblava conèixer el nostre nom.

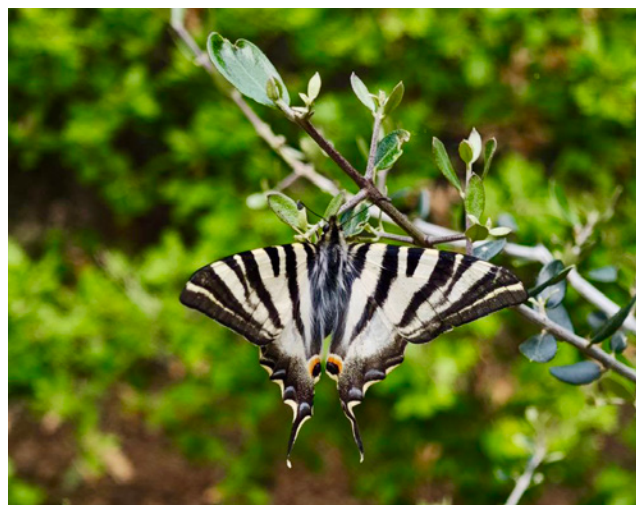
No era només una casa nova, ni un municipi desconegut; era un llinar. Com el marge del camí que s'embosca i comença el vol d'allò que deixa enrere una vida per començar-ne una altra.

La natura ens va rebre com si ens hagués esperat des de sempre. Els camps respiraven lentament, els arbres amb les seves branques saludaven en silenci; i l'aire, l'aire portava una promesa antiga: tot el que canvia també floreix, i tot el que floreix, nodreix l'ànima i el cos.

Durant aquells primers dies, a l'albada, les arnes dansaven i les papallones traçaven arcs de llum a mesura que les orenetes, sorolloses i pocs subtils, van anar apareixent com petits missatgers alats. No sabíem d'on venien, ni quin camí secret havien travessat, però sabíem que tam-

bé nosaltres formàvem part d'aquella migració. Aquest vol que comença i no acaba mai; perquè migrar no és només travessar continents; és també obrir portes, desempaquetar els records i deixar-los respirar en una altra llum; sentir com la casa nova s'omple d'aromes, rialles i sospirs.

Les papallones guimbaven entre flors silvestres, taques de groc, blau i taronja com si el paisatge celebrés alguna cosa. Potser celebrava els cicles antics que mai no s'aturen: la llavor que dorm sota terra, la pluja que torna, el niu que es construeix de nou. I entre les teules, les petites arquitectes del cel van trobar asil, com nosaltres.

Iphiclides feisthamelii

Graellsia isabellae

Amb paciència, de fang i herba teixien els seus nius rodons portant bocins de món al bec, com si cada trosset de terra fos una promesa de retorn, aprenent així que cada retorn és un renaixement, que cada viatge és un cant al cel. Casa nostra abans va ser seva i així ho vam descobrir.

Les veiem travessar l'aire en arcs ràpids, anant i venint, com qui coneix el valor d'un lloc on tornar. També elles són viatgeres: creuen mars i estacions, però sempre troben el camí cap al niu que construeixen i reforcen any rere any. Papallones, arnes, orenetes: cada aleteig porta el secret que tot el que marxa, algun dia, trobarà el camí de tornada.

En aquell festival de color i de vida vam entendre una veritat senzilla: la natura no tem començar de nou. I nosaltres, com una petita família en moviment, portàvem també les nostres ales invisibles: els somnis que caben dins una llar, rialles que s'escalfen al sol dels passadissos, les estacions que encara no hem viscut.

El vol i la dansa de les papallones, el retorn fidel de les orenetes, no són una fugida; són una confiança profunda en el camí que encara no es veu, aquell que es descobreix volant. Així es com vam arribar aquí: seguint el corrent suau de la vida, com fulles que troben un riu nou, com ales que descobreixen un jardí, com orenetes que, després del llarg viatge, reconeixen el lloc on aixecar el niu.

Charaxes jasius

Arbutus unedo

Avui, que ja ha passat un any, mentre el sol es pon darrere les muntanyes, les arnes encenen la seva dansa nocturna, els camps s'omplen de color i les orenetes es tornen a sentir, entenem que la nostra mudança no és només un canvi d'adreça.

És un cicle que comença, una metamorfosi lenta, un nou vol.

I potser, d'aquí a molts anys, quan aquest lloc ja sigui arrel i memòria, recordarem aquells primers dies com es recorda la primavera: el moment exacte en què la natura ens va obrir els braços i, entre papallones, orenetes i llum, ens va dir suaument,

que ja érem a casa.

La bellesa de les coses senzilles

Text d'Anna Guijarro Margalef

Reivindico la bellesa de les coses senzilles.

Amb la perspectiva dels anys viscuts, cada cop valoro més la simplicitat en les coses i en les persones, la senzillesa que passa inadvertida. De jove m'enlluernava la gent culta que havia llegit molt, que podia parlar de tot, que «semblava» que ho coneixia tot. La nostra societat sobrevalora allò que és difícil, complicat i que només és comprensible després d'un gran esforç intel·lectual.

Aquesta forma d'actuar la trobem en totes les branques de l'art: els llibres enrevelats, el cinema amb missatges subliminals o l'abstracció portada al límit en la pintura o l'escultura, són demostracions sorprenents i impactants que capten la nostra atenció.

No m'estic carregant tot el que es considera ART amb majúscules, està clar que la bellesa és una font central d'inspiració i de creativitat, només demano que es posin també en valor les coses i els gestos quotidians, senzills, fins i tot bàsics, que pel fet de ser-ho, passen desapercebuts. Em refereixo a coses materials, però també a persones o formes de ser i d'actuar. La humilitat, la simpatia, la saviesa de l'experiència... sovint tot això no ho veiem i no ho considerem destacable.

Xavier Antich, en el pròleg del llibre de François Cheng *Mirar y pensar la belleza* destaca el vincle entre bellesa i bondat que existeix des de l'antiguitat i en cultures tan diferents com la grega i la xinesa: «en temps de Plató i Confuci, fa vint-i-cinc segles, la relació entre bellesa i bondat expressava una veritat profunda: que allò que és bell és bo i que allò que és bo és bell. (...) Alguna cosa d'aquesta saviesa mil·lenària perviu encara en el llenguatge comú actual, quan ens referim a algú com a una **bellíssima** persona per a lloar la seva actitud, com a exemple de bondat en el seu comportament».

La meua professió m'ha permès conèixer tot tipus de gent, de totes condicions socials i a poc a poc m'he adonat que la intel·ligència cognitiva i l'acumulació de coneixements, si no van acompanyades de sensibilitat i intel·ligència

emocional que les complementi, acaba convertint les persones «cultes» en persones amb discursos buits amb molt contingut acumulat però poc valor ètic.

Vivim una vida atrafegada i plena d'estímul externs i artificials que no permeten parar-nos a observar allò que ens envolta i als que tenim al costat. Observant la natura, cosa que jo no he tingut l'oportunitat de fer fins ara, podem veure la bellesa propera i accessible però amagada en els elements més simples.

D'altra banda els temps actuals ens han portat a l'especialització en tots els aspectes de la nostra existència: socials, culturals, científics, laborals, és a dir, a la separació cada vegada més accentuada de les diverses dimensions del món. És veritat que això ha permès avançar molt en moltes disciplines, però també ens porta al reduccionisme i a la pèrdua de la visió holística en àmbits com la bellesa. Creiem que la bellesa es relaciona només amb l'art i amb l'estètica i ens oblidem que la bellesa també té molt a veure amb l'ètica i el comportament personal.

Us convido a valorar les coses senzilles i a buscar-les en la gent del nostre voltant.

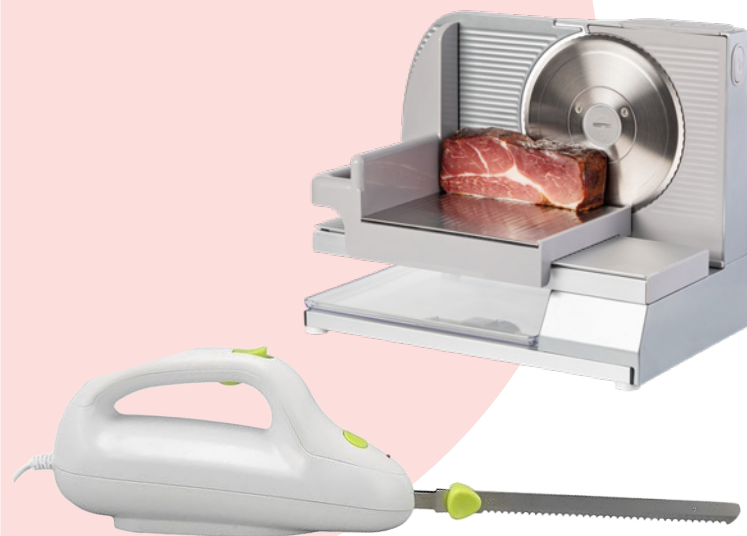
Estris de cuina

Text d'Antonio Madrid

Una cuina és un món en si mateix. Els estris que dormen als armaris, als calaixos o als racons, són testimonis silenciosos del nostre passat. Paga la pena rescatar de l'oblit algunes d'aquestes andròmines per fer memòria familiar i social.

Recordo la mare feinejant a la cuina, preparant els àpats, a la vegada que feia la bugada i netejava la casa. Potser va ser per la molta feina de la mare, que portava la casa i treballava de vegades a diferents llocs per tirar endavant, que a algú se li va ocórrer començar a comprar alguns estris que, pensàvem, serien útils a la cuina i li estalviarien esforços.

Eren els anys en què van obrir els grans supermercats on podies comprar de tot. Era habitual comprar embotit per peça: xoriço, mortadella, llonganissa... No recordo ben bé com va ser, però a la cuina va aparèixer una **talladora d'embotit**. Era una versió en petit de les talladores elèctriques que hi havia i que hi ha a les xarcuteries. La que teníem a casa duia una maneta que havies de fer girar per accionar la fulla. Res a veure de girar a tota pastilla la fulla esmolada. La diversió de fer anar la maneta durava mig minut. Passat aquest temps, estaves fart de la rèplica casolana de la talladora. Veies el que quedava per tallar i et passaven les ganes. Crec que de seguida la talladora va quedar arraconada. També al món de les màquines es compleix allò que de vegades no n'hi ha prou amb les bones intencions.

La segona eina que vull recordar prometia més. Era **elèctrica, de doble fulla serrada**. Aquest aparell de fil dentat servia per tallar pa, aliments congelats, tomàquets... Era el sùmmum. A l'hora de la veritat, era menys útil del que prometia. Crec que el problema va ser aquest: trigaves més a preparar la serra elèctrica i netejar-la després, que en agafar un ganivet i fer via. De seguida també va passar al magnífic món de les andròmines de la cuina.

Durant temps, la reina de la cuina i de l'economia familiar va ser la **iogurtera**. Allò sí que era tecnologia avançada. Recordo que pensava: d'un iogurt en traurem sis... Semblava màgia. Ajudava a pensar així el fet que la mare deixava la iogurtera treballant durant la nit. L'endemà era com aixecar-te per anar a veure el prodigi. La mare estava encantada amb el miracle casolà de la multiplicació dels pans i dels peixos en versió làctica. Jo no tant, perquè t'havies de menjar els iogurts clonats. Al regne de les iogurteres la descendència empitjora el llegat genètic dels progenitors. I amb el gust per la màgia, miràvem de fer clonació de iogurts ja clonats. Cada cop arrufàvem els ànims en haver de menjar-nos aquells iogurts que van ser anteriors a l'ovella Dolly. Crec que la mare al final va decidir que ja n'hi havia prou de clonacions. I com no, la iogurtera va passar a ocupar el seu lloc al regne de les andròmines de la cuina.

Els estris de cuina, com la resta d'estrus que vam fer servir i que fem servir, ens recorden com era i com és el nostre món: què es posa de moda, quines eines ens encolomen, què necessitem o ens fan creure que necessitem, quina tecnologia ens acostumen a utilitzar i, afortunadament, els estris que tenim a la cuina també ens recorden que el sentit comú sovint ens retorna a l'ús d'estrus que, sent humils i senzills, ens acompanyen en el dia a dia.

Teules mussoleres al Bruc

Text d'Oriol Borrut

El mussol comú (*Athene noctua*) és un petit rapinyaire nocturn que fa uns 25 cm de longitud i s'alimenta sobretot d'insectes però també d'alguns petits mamífers, sargantanes i amfibis. Es tracta d'una espècie que associada als humans des de l'antiguitat, ja que el seu hàbitat són les zones de conreu i aprofita forats a les construccions humanes (o a les runes) per a fer-hi el niu. L'abandonament del camp fa que, entre altres factors, hi hagi cada cop menys espais agrícoles ben conservats on pugui viure-hi i menys construccions tradicionals que ofereixin forats on aquests ocells hi puguin fer el niu.

El Grup de Naturalistes d'Osona (GNO), que fa més de 30 anys treballa en l'estudi i la conservació dels rapinyaires nocturns d'Osona (RAP-NOTCAT), va impulsar el projecte de la **Teula Mussolera** de cara a proporcionar llocs adequats perquè aquesta espècie de mussol pugui fer-hi el niu.

Es tracta d'una teula especialment dissenyada per a aquesta finalitat elaborada per Josep Matés, un terrissaire professional que va crear-ne el motlle.

Foto: Joan Torras

Il·lustració: Àlex Mascarell

Es va proposar a Carles Martorell i Jaume Ramot (GNO) de col·locar-ne dues al Bruc, ja que hi havia diverses zones que podien ser interessants de cara a intentar que el mussol comú colonitzés territoris, de manera que van cedir un parell de teules mussoleres per a aquesta finalitat.

Lògicament, es va consultar en Jordi Calaf (biòleg del Parc de la Muntanya de Montserrat) de cara a contrastar la presència de mussols per la zona, per corroborar que les zones triades fossin adequades per a col·locar-hi les teules i per no interferir en el medi de manera negativa (qualsevol actuació al medi té conseqüències, per tant sempre s'ha de contrastar amb els professionals que s'hi dediquen i tenen tota la informació al respecte).

Paral·lelament a tota aquesta fase prèvia es va exposar el projecte als propietaris dels terrenys i les edificacions on es volien col·locar les teules: Can Farrés i Can Marquès.

Tant Joan Torras com Pau Pedrosa (Can Farrés i Can Marquès, respectivament) es van mostrar encantats amb el projecte i a poder-hi col·laborar.

Amb ells també es va analitzar a quin lloc de la teulada seria més adequat posar les teules, tenint en compte diversos factors: per una banda l'orientació cara nord (dins el possible) per evitar la forta insolació a l'estiu, ja que seria perjudicial

Foto: Oriol Borrut

per als pollets i, per altra banda, el més amunt possible de la teulada, perquè els mussols tinguin més visió del territori i puguin detectar també, possibles predadors des d'allà.

I finalment vam col·locar les Teules Mussoleres a Can Farrés i Can Marquès!

Des d'aquí agrair moltíssim tota la col·laboració rebuda de part del Grup de Naturalistes d'Osona i especialment a Joan Torras i a Pau Pedrosa, per haver acceptat col·locar les teules i per la paciència que van tenir amb un servidor

Ara només falta tocar fusta (o teula) i esperar que vinguin els mussols!

Foto: Oriol Borrut

Gala, Dalí i el Castell de Púbol

Text de Toni Garcia

Ara fa uns dies vaig visitar el Castell de Púbol. No era la primera vegada, però feia bastants anys de l'última.

Com a aficionat als cotxes clàssics sempre m'ha cridat l'atenció el preciós Cadillac matrícula de Mònaco guardat a la cotxera del castell, que sembla ser, va traslladar a Gala un cop morta, de Port Lligat a Púbol.

La relació entre Dalí i Elena Ivanovna Diakonova (Gala) va ser realment curiosa i en tot cas atípica. Jo personalment, crec que entre Gala i Dalí hi va haver una gran estimació basada en la confiança i el respecte. Sobre la fidelitat i el llibertinatge en el sexe no en vull opinar doncs els seus acords tenien i cal respectar-los.

I parlant d'acords, és realment curiós el pacte pel qual Dalí no podia visitar Gala a Púbol si no hi estava expressament, per ella, convidat.

A la cripta del castell es troben dues grans urnes de pedra lleugerament separades, una per a Gala i l'altre per a Dalí. Ell les va fer construir i va demanar unir-les amb un petit forat per poder agafar-se les mans una vegada tots dos hi fossin enterrats. Aquest és potser, un símbol més de l'estima mútua dels dos personatges, però la realitat és que Dalí continua enterrat al Teatre-Museu de Figueres i Gala al Castell de Púbol, en una urna, sota una cripta i sense la companyia de Dalí.

Segurament mai sabrem quina va ser la darre-ra voluntat, real, de Dalí que va morir l'any 1989 amb 85 anys, però el fet d'estar enterrat al mateix Teatre-Museu de Figueres segur que ha jugat molt a favor de l'economia i el coneixement d'aquesta ciutat.

Realment, tot és molt estrany i potser hi varen influir alguns interessos de l'alcalde de Figueres que era amb ell quan va morir.

La història d'amor és maca, potser Gala l'espera i ell hi vol anar a donar-li la mà... però això, quasi segur no passarà.

El Bruc: els primers pagesos i els primers ceramistes

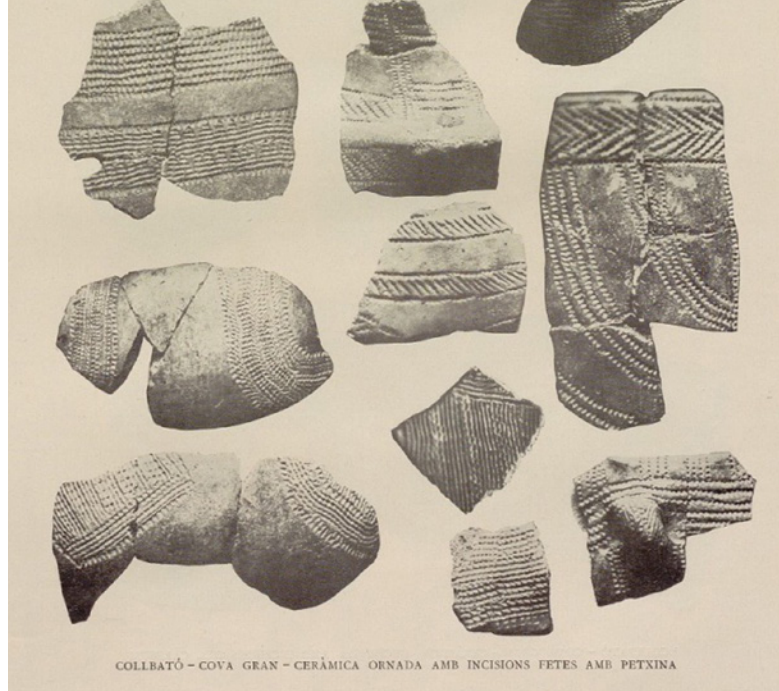
Text de Josep-Miquel Faura i Vendrell

Aquest breu article pretén recordar, sense gaire tecnicismes, que **la muntanya de Montserrat i les planes adjacents, han estat considerades com un dels nuclis principals de recerca sobre les societats prehistòriques** gràcies als primers investigadors a finals del segle XIX. S'hi han documentat **jaciments de caçadors-recol·lectors paleolítics que habitaven les seves coves fa entre 90.000 i 12.000 anys, així com jaciments de grups neolítics de cronologia més recent (entre el 5.500 y el 3.100 a. C.) que practicaven la pagesia i la ramaderia.**

Els éssers humans, que durant dos milions d'anys havien viscut de la cacera i la recol·lecció (Paleolític), van adoptar l'agricultura i la ramaderia com a fonts de subsistència per raons de canvi climàtic que van impedir l'accés als recursos naturals (imagineu-vos un procés lent que dura dos mil anys). Aquest grups van començar a practicar una agricultura incipient, conreant espècies vegetals i domesticant animals als territoris de la Mediterrània oriental fa uns 10.000 anys (Neolític). Uns 3.000 anys més tard (la cronologia s'expressa en mil·lennis), aquestes tècniques de producció d'aliments són adoptades a casa nostra fins a consolidar tots els atributs que defineixen les societats neolítiques.

Al nostre costat de la Mediterrània, la producció d'aliments també va acompanyada des del seu inici de la introducció de la tecnologia ceràmica com a estri amb diversitat d'aplicacions com la conservació d'aliments sòlids i líquids, usos culinaris, transport de mercaderies o com a béns de prestigi.

La ceràmica va esdevenir el «fòssil director» utilitzat per classificar i descriure els diferents grups dispersos pel territori des dels primers informes publicats de l'estudi del Neolític. Les co-

Fragments de ceràmica "montserratina" anomenada actualment ceràmica cardial.

Font de la imatge: Colomines, J.: *Prehistòria de Montserrat: Analecta Montserratensis*, 1925, Vol VI

ves de Montserrat aportaren a començaments del segle XX abundants testimonis de ceràmica decorats amb motius geomètrics, fets amb una petxina anomenada *Cardium Edule* (l'escopinya de tota la vida) que va rebre el nom de **Ceràmica montserratina**. Aquest terme va ser molt utilitzat fins que gràcies a evidències a altres zones del país amb ceràmiques amb el mateix tipus de decoració, es van generalitzar el nom de *ceràmica cardial*.

A grans trets també podem parlar de canvis fonamentals en el tractament i la fabricació d'eines com per exemple el poliment de la pedra que dona nom al període «Pedra Nova» (o sigui, «Neolític») i altres materials com la fusta, l'os o la banya.

És important destacar que malgrat el procés de sedentarització al qual obliga la pràctica de la pagesia, a Catalunya hi ha molts pocs testimonis de poblats o inclús de cabanes d'ús estacional (se'n coneix una a Sant Martí de Tous). Sabem que, a part de l'ús de les coves com a habitatge, molt comú en els primers temps del Neolític, ja es configuraven els primers nuclis de població amb habitatges construïts i selecció dels usos del sòl, però fins a dia d'avui amb algunes excepcions (Les Guixeres de Vilobí al Penedès o La Draga al Pla de l'Estany) la majoria d'habitatges a l'aire lliure ens són desconeguts.

L'altra gran característica d'aquest període són les diverses formes d'enterrar els morts. Aquesta pràctica esdevé altament simbòlica i, en algunes de les seves formes, d'una dificultat arquitectò-

nica enorme. Els sepulcres neolítics presenten una diversitat de formes que van des de simples fosses excavades al terra amb enterraments individuals segellats amb una llosa fins a grans dòlmens de construcció complexa amb enterraments col·lectius, simultanis o successius.

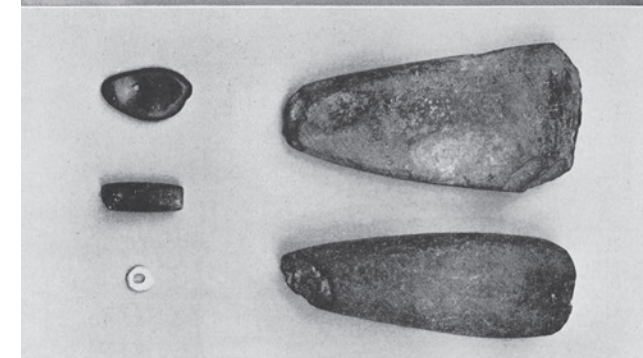
Basant-nos en la tipologia dels sepulcres hi ha tota una classificació que, juntament amb l'estudi fisiològic de les restes humanes, l'estudi dels objectes d'acompanyament (l'anomenat aixovar), l'estudi de la disposició en que s'han trobat aquests materials i l'estudi del context geogràfic i del paisatge, permet diferenciar entre comunitats, diferenciar la cronologia, així com determinar les activitats de subsistència, el tipus d'alimentació, l'estat de salut o la funció del gènere.

L'estudi de les sepultures neolítiques ha permès comprendre, per exemple, l'aparició de l'estratificació social o, el que és el mateix, l'inici de les desigualtats en funció de les categories socials dels membres d'aquestes comunitats.

Seguint aquest fil de l'arqueologia, al Bruc, el **sepulcre neolític** de Can Vallès o la cavitat de la Cova Tapada i el megàlit (dubtós) del torrent de La Diablera són jaciments coneguts des dels anys 20 del segle passat gràcies als treballs de Josep Colomines i Roca o Joan Maria Casas de Müller, que van permetre descriure les primeres manifestacions de la presència de societats que practicaven la pagesia i la ramaderia com a sistema de subsistència en el nostre territori.

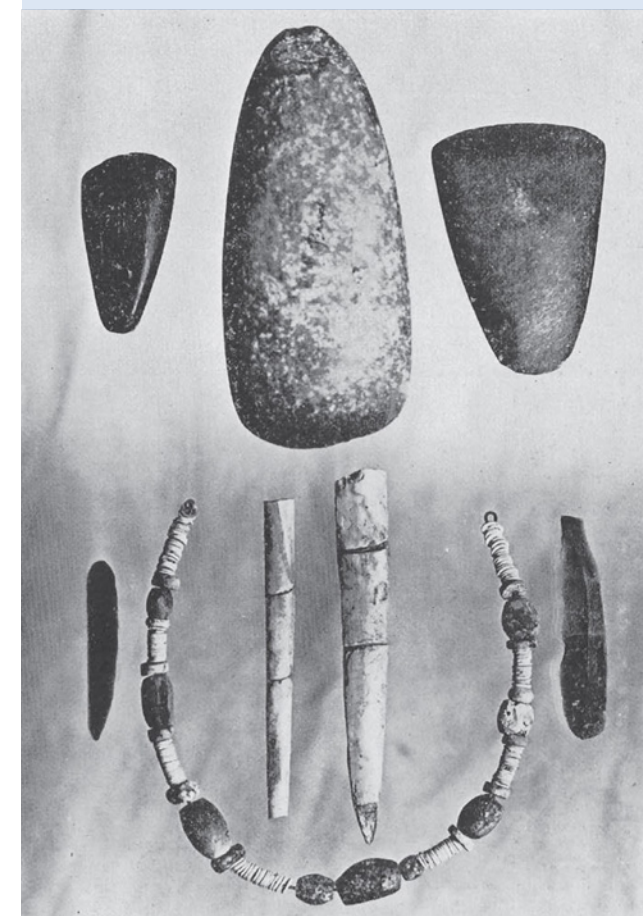
De tots aquests, el jaciment que es coneix més bé és la necròpolis de la Bòvila de Can Vallès, del qual hi ha els estudis més rigorosos i que forma part de l'inventari de jaciments referents del que s'anomena la Cultura dels Sepulcres de Fossa (Neolític mitjà, aprox. 3500-3000 a. C.), ja que els enterraments es fan excavant una fossa, en general revestida de lloses i que conté el cadàver d'una o com a màxim dues persones, acompanyada d'un conjunt d'objectes representatius de l'estatus de la persona enterrada.

La publicació més antiga d'aquesta necròpolis és de Josep Colomines i Espona l'any 1925, a la revista *Analecta Montserratensis* editada pel Monestir de Montserrat. És un estudi molt interessant amb una descripció detallada de la tipologia del segon enterrament documentat i de cada un dels objectes dels aixovars. Aquest tipus de llistats són molt representatius de la historiografia de principis del segle XX i tenen la virtut d'haver documentat exhaustivament les característiques

Destrals polides, làmines de sílex (possiblement ganivets), punxons d'os i denes de collaret de calaïta (variscita) i de pedra calcària blanca.

Font de la imatge: Muñoz, A.M.: *Cultura Neolítica Catalana; Publicaciones eventuales 9; Instituto de Arqueología y Prehistoria, Universidad de Barcelona; 1965*

dels jaciments. En recomano la lectura si alguna persona està interessada en les formes d'escriure en català del 1900.

Per conèixer amb més detall com foren identificats aquests enterraments es poden consultar els Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, on s'inclou la fitxa descriptiva realitzada per Gemma Estrada i Planell i Xavier Rota i Boada. El següent text extret de l'esmentada fitxa identifica els materials dipositats a la sepultura núm. 2:

La segona sepultura descoberta va aparèixer molt a prop del forn de la bòvila, a uns 1,85 metres de profunditat, coberta per una llosa de la mateixa pedra conglomerada del terreny. L'esquelet estava intacte, col·locat panxa enlaire amb el braç dret sobre el pit i l'esquerre estirat al llarg del cos amb la mà sota el fèmur esquerre. Les cames estaven encongides i plegades pel genoll. L'aixovar funerari, conservat al Museu de Montserrat, consistia en nou grans de cal·laïta en forma d'oliva provistos de perforació bicònica, tretze grans de collar de cal·laïta discoïdals, 141 grans de collar de pedra calcària blanca discoïdals i amb perforació bicònica, dos ganivets de sílex de color marró de secció trapezoidal, una destal de pedra polida de secció ovalada, una destal de pedra polida de forma trapezoidal i secció ovalada, una destal de pedra polida de forma triangular i secció ovalada i dos punxons d'os polits trencats i enganxats modernament.

La necròpolis de Can Vallès, pel seu valor de ser un dels primers jaciments identificats de la seva tipologia, ha interessat a tots els arqueòlegs que estudien el Neolític. Hi ha estudis més recents que actualitzen el de J. Colomines que proposen variacions cronològiques, però que no n'alteren l'essència ni el seu valor com a document.

He procurat, de forma molt sintètica, parlar d'un període de la nostra història, que tot i que és molt antic, és el de formació del model econòmic i social del qual en som hereus. Les condicions geogràfiques i climàtiques del Bruc de fa 6.000 anys eren les òptimes per escollir aquests paratges per practicar l'agricultura, la ramaderia i totes les «indústries» associades a aquest model de subsistència.

I tot parlant d'indústries..., potser no és per casualitat que la indústria tradicional del Bruc sigui la fabricació de peces de ceràmica.

Tot el que som avui és la conseqüència dels sistemes socials, tècnics, econòmics i culturals dels nostres predecessors. És necessari doncs, estudiar i entendre el perquè, el quan i el com dels processos de canvi al llarg dels segles per poder situar-nos en relació al present com a societat complexa.

Per saber-ne més:

Camps, G.: *El Neolític a Montserrat*, dins *El Neolític a Catalunya, Taula rodona de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981, pp. 75-78.

Colomines, J.: *Prehistòria de Montserrat, Analecta Montserratensia*, Vol VI (1925), pp 225-325.

Estrada i Planell, G.: *Mapa de Patrimoni Cultural. El Bruc. Memòria tècnica*. Ajuntament del Bruc, 2012.

Estrada i Planell, G.: *Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona*. Barcelona. Diputació de Barcelona, 2012.

Estrada i Planell, G.: *El Bruc: El Medi, la història, l'Art*. Barcelona / El Bruc: Ajuntament del Bruc - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991 pp 58-59.

Font, E.: *Esqueleto Neolític de un Sepulcro de Fosa (El Bruch, Barcelona), Pyrenae*, X, 1974, pp. 7-19

Muñoz, A.M.: *Cultura Neolítica Catalana, Publicaciones eventuales*, 9, 1965 (Instituto de Arqueología y Prehistoria, Universidad de Barcelona).

Muñoz, A.M.: *La cultura de los sepulcros de fosa: una sociedad neolítica, Espacio, Tiempo y Forma*, Serie I, Prehistoria y Arqueología, 10, 1997, pp. 265-2.

Solias, J. M. *et alia: Inventari del patrimoni cultural del parc natural de la muntanya de Montserrat. Patrimoni immoble I Patrimoni arqueològic*. Fitxa de l'Ajuntament de Collbató.

Poesia de proximitat (quilòmetre zero)

Text de **Jaume Castellet**

I, sobretot, no oblidis

I, sobretot, no oblidis que el teu temps és aquest temps que t'ha tocat de viure: no un altre, i no en desertis, orgullós o covard, quan et sentis cridat a prendre part, com tothom, en la lluita, car el teu lloc només tu pots omplir-lo.

Creix, això sí, en la llengua la tribu, mot a mot, fidelíssim, i en l'esperit de revolta que alerta la teva gent contra la defallença, perquè en tu s'acompleixi, poc a poc, el futur i mai no et trobis desvalgut i sol.

Miquel Martí i Pol
Juliol de 1.965

Aquesta poesia, escrita en un context de lluita per la pervivència de l'idioma, la trobem a la pàgina 359 *Altres poemes*, o poemes solts, del volum I de l'Obra poètica (Edicions 62, 2004).

"Em vaig incorporar a tots els moviments que, a la meua comarca, maldaven per desvetllar la consciència nacional, per recuperar la identitat que ens havien volgut arrabassar", explicava en un seminari fet als anys noranta.

"No ens és d'estranyar que Miquel Martí i Pol fes poemes amb una clara consciència de país". (Montserrat Caralt)

Em sembla un poema adequat a la situació que tenim.

Ens parla de solidaritat.

El poeta ens assenyala amb el dit.

Ens diu clarament que no defugim de les nostres responsabilitats, que no "deleguem", que no ens fem els distrets.

Hem de respondre ara, no exhibir mèrits d'ahir, ni anunciar el que farem demà.

Encara que ens costi, encara que tinguem por.

Hem de participar en la vida de la col·lectivitat.

"Les seves paraules són com fites que ens guien per aquest llarg camí i, en moltes situacions de les que estem vivim, ens donen coratge i esperança". (article publicat a la revista Barcelona llegeix).

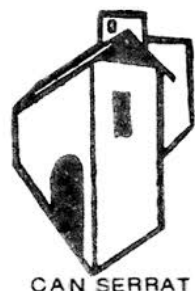
Com a curiositat, o no, al llibre *Tres dies a la presó: Un diàleg sense murs*, de Gemma Nierga, l'escriptora li pregunta a l'empresonat Jordi Cuixart, què porta a la butxaca i aquest li ensenya, a través del vidre del locutori, allò que duu i que diu que és el que porta sempre a la butxaca: una fotografia de la seva colla, el DNI de la presó, una fitxa per a la cabina telefònica i aquest vers d'en Martí i Pol.

Sigamos caminando.

Can Serrat

Text de **Can Serrat**

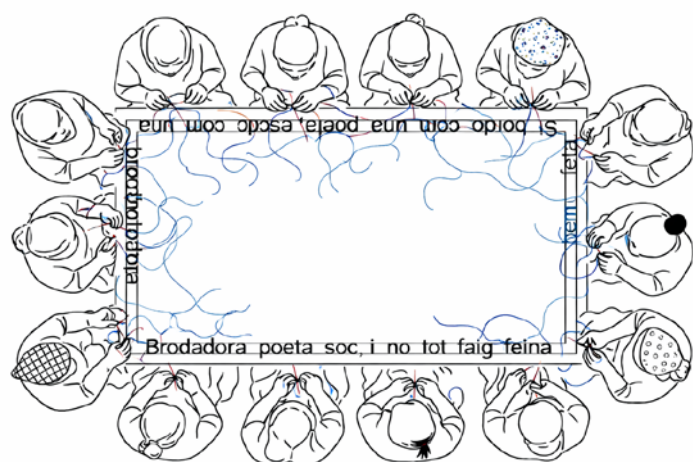
Des de Can Serrat, ens plau compartir en aquest butlletí quatre projectes que aborden des de diferents disciplines, la relació amb l'espai des d'un punt de vista molt local.

@canserrat www.canserrat.org/

Paola Amengual i **Esra Nesipoğullar** van proposar una activitat a la residència, inspirada en una caminada guiada per Maria López de Vergara Puig. Això va donar lloc a *Brodadora Poeta Soc* (2026)¹, unes estovalles brodades col·lectivament que reinterpreta i re imagina el llenguatge i les imatges del poema *Poeta Llauredor* de Jacint Verdaguer. Esra diu que va reescriure el poema “desplaçant l'eix del treball i de l'autoria del pagès cap a la brodadora, canviant qui fa la feina i qui parla, i repensant la relació entre fer i escriure. Tot i que la reescriptura conceptual del text va servir com a punt de partida, el brodat es va convertir en un acte col·lectiu.”

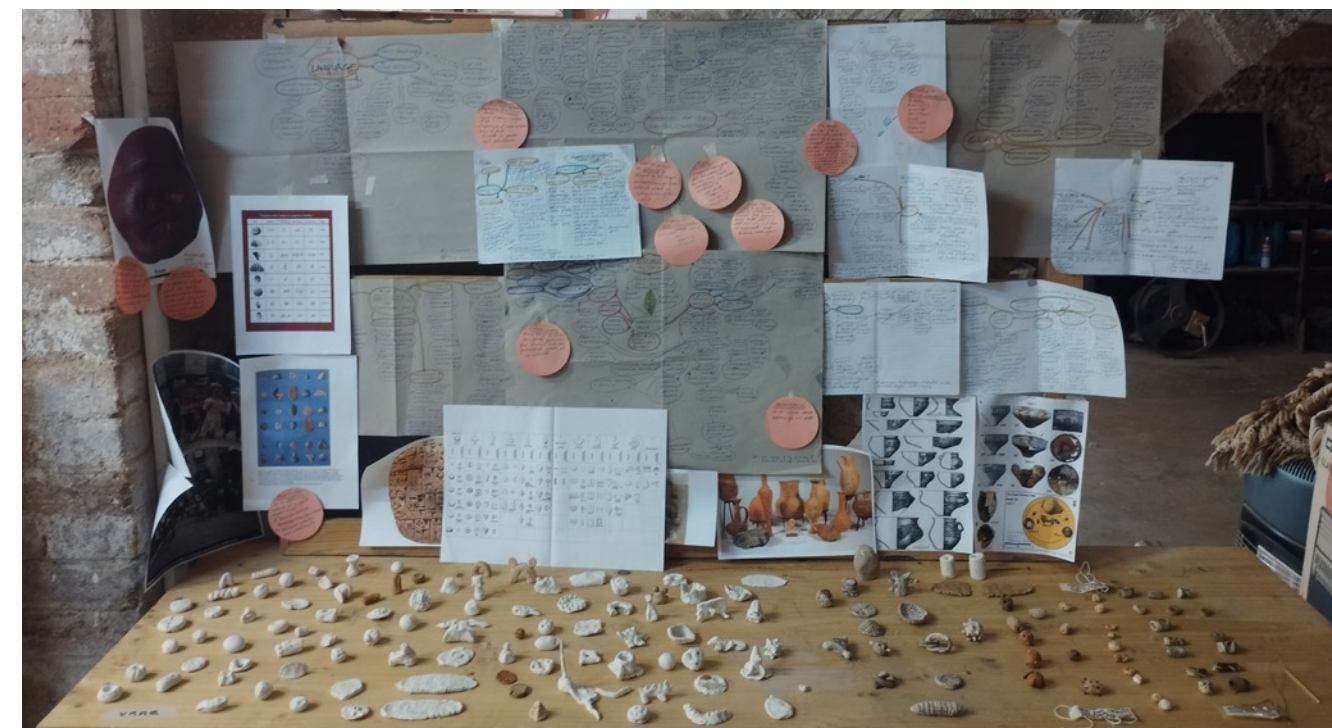

@po.am.po.am
@esra_nesipogullari
www.polaamengual.com
www.esranesipogullari.com

¹Crèdits especials d'aquest projecte
Concepte: Paola Amengual & Esra Nesipoğullari
Text reescrit: Esra Nesipoğullari
Brodat col·lectiu: Residents de Can Serrat (2026) - Sophie Béhal, Valentina Bobbo, Paola Caballero Daza, Martina de Dios, Didem Erbaş, Louisa Di Felice, Marit Tunestveit Dyre, Sarah Goodchild Robb, Flor Dacal, Lu Martinez, Tara McGinn
Poema original: Jacint Verdaguer
Adaptació musical: Joan Boada

Vanessa Donoso López comparteix el seu projecte *The Ongoing Clay Project* (2016-present), que utilitza l'argila local per explorar nocions de lloc, pertinença i identitat. En aquest projecte, la seva intenció era “recuperar el llenguatge d'aquest material i la seva forma primitiva de comunicació per generar diàlegs i ponts dialògics entre desconeguts. Desenterrar, evocar històries i anècdotes del món de Can Serrat, el Bruc i els seus habitants.”

@vanessadonosolopez www.vanessadonosolopez.com

En el seu tríptic i text, *Cuando sea nuevamente Tortuga, una tortuga marina en el Eoceno* (2025-2026), **Rafael Duarte Uriza** entreteixeix la seva sintonia amb Montserrat, elements trobats al paisatge transformats en escultures i, tal com ell diu, “Memòries activades en tornar (a Montserrat) una vegada i una altra”.

@rafael.duarte.uriza

www.rafaelduarteuriza.com

“Cuando sea nuevamente Tortuga, una tortuga marina en el Eoceno”

Lo que Montserrat me permite no lo doy por hecho. Lo asumo como una invitación a moverme en su superficie. La vibración que mi presencia le transfiere la interpreto como la que siento yo cuando una hormiga, una araña, una abeja, una lagartija caminan por mi cuello.

La reverberación de los minerales de la montaña activa memorias en mi ADN. Me permite recordar cómo la sedimentación del macizo catalanobaleár le dio forma.

Esta trepidación se extiende más allá de lo que mi cuerpo puede.

Me hace caminar a oscuras a través de sus bosques.

Me hace reparar en la angustia de los Jabalíes al saberse cazados.

Me hace respirar profundamente las formas de sus agujas.

Me hace maravillarme ante el eco del estruendo cabras-cornamentas-abismo.

Me hace escalar sus rocas.

Me hace recoger cráneos, coleccionar cartuchos de escopeta, pelar cables, pellizcar arcilla.

Me hace desear ser nuevamente Tortuga, una tortuga marina en el Eoceno.

Fotografies: Lu Martínez

La col·laboració cinematogràfica de **Beatriz Santos i Ula Moroz** (una obra encara en procés) va convidar persones locals a fer entrevistes i compartir històries o records sobre la muntanya². “*Aucas de Montserrat* (títol provisional) documenta aparicions i desaparicions a Montserrat, amb un enfocament particular al Bruc,” escriuen. El film articula una pluralitat de veus, difumina relats imaginaris i factuais entre passat i present, i considera els impactes del canvi climàtic i el capitalisme.

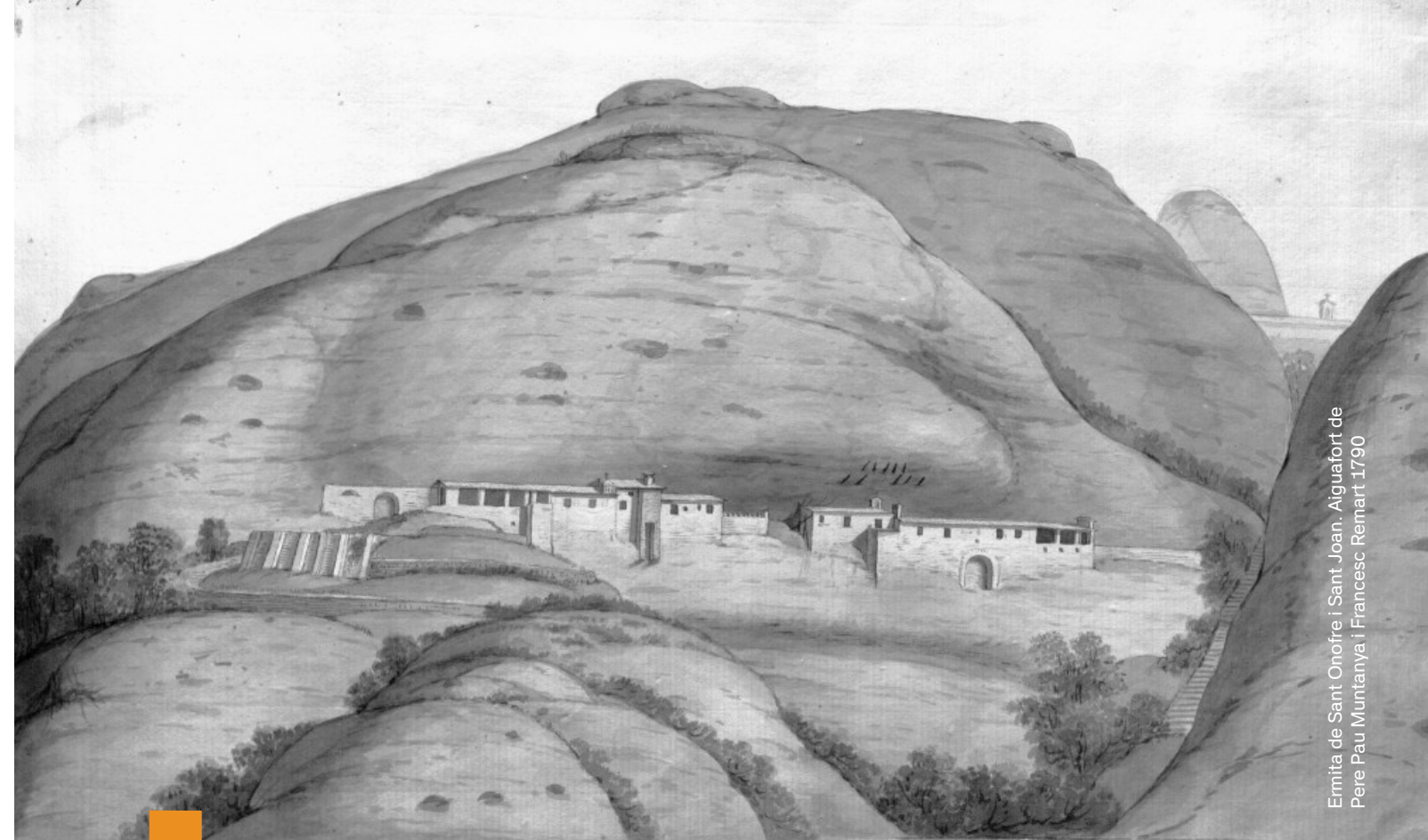

@beatrizsantosart
@ula.moroz

www.beatrizsantosart.com
www.ulamoroz.co.uk

²Participants locals inclosos: Maria López de Vergara Puig, Ramon Jorba Biarnés, Marta Burguet Arfelis, Carles Estrada Planell, Albert Prieto Berbegal, Roger Roca Rius, and Eulalia Valldosera i Guilera. Their memories and interviews structure the film.

Ermita de Sant Onofre i Sant Joan. Aiguafort de Pere Pau Muntanya i Francesc Remart 1790

Les ermites de Montserrrat

Text i fotografies de **Xavier París**

La muntanya de Montserrat és un massís de conglomerat esculpit pel pas de mil·lennis en roca conglomerada amb una personalitat orogràfica única que el caracteritza entre formes esveltes de pedra, turons, canals i camins al llarg del massís.

L'existència del Monestir esdevé un centre de peregrinació i símbol d'entitat pròpia on es reuneixen milers de persones, entre devots i turistes que visiten un edifici que no sols atrau per la seva riquesa arquitectònica. Més enllà del pols d'atracció d'aquest entorn de renom indiscutible, trobem repartit per tot el massís, un conjunt d'antigues ermites que ja poc tenen del seu veritable origen i que són la petjada encara viva d'un temps de devoció extrema al servei d'una voluntat interior més espiritual.

L'origen d'aquestes ermites es remunta a l'època medieval, iniciada pels monjos que busca-

ven una vida d'ascesi extrema en l'aïllament i pregària en solitari de servei espiritual. Es creu que del segle IX a l'XI, ja hi havia coves habitades per anacoretes abans i tot de la fundació del Monestir de Santa Maria el 1025. De fet, les “esglésies” o capelles de la muntanya com Santa Maria, Sant Iscle, Sant Pere i Sant Martí donades pel comte Sunyer a l'abadia de Ripoll al febrer del 933 no està clar si eren ermites o no, i si hi vivien ermitans. Però quan arriben els primers monjos ripollesos entre el 1025 i el 1035 per a impulsar un cenobi a la Capella de Santa Maria, es van trobar que ja existia vida eremítica. L'any 1095, una butlla del papa Urbà II esmenta l'existència d'ermites a la muntanya, esglésies de construcció molt senzilla i sovint, aprofitant abrics o Balms naturals. Després del temps de la reconquesta del país als àrabs, es constata a Catalunya un important nombre d'anacoretes, fet coherent amb la situació social i econòmica del país i l'aparició d'aquestes figures ascetes del pensament religiós.

En documents que daten dels anys 1057 i 1062, s'esmenta a un monjo anomenat Transvari i un ermità anomenat Garí que tenien cura de la capella de Sant Miquel reconstruïda pels comtes de Barcelona, Udaldar i Raquel.

Ermita de Santa Caterina

La configuració orogràfica de la muntanya va condicionar que, en primer lloc, i durant el segle XI, les ermites fossin construïdes en zones baixes de la muntanya donat que les “altures” es consideraven inaccessibles. Però entre els segles XIII i XVI i amb l’augment de més pelegrins, els eremites van buscar cada cop, llocs més aïllats i solitaris. En la butlla d’erecció del Priorat de Santa Maria en abadia de l’1 de març de 1409 s’indica que les ermites són dotze i es fixa aquest nombre que aniria variant amb els anys.

Del segle XV al XVIII va ser l’edat d’or d’aquestes construccions i durant els quals es va establir una organització i estructura. **Es van arribar a comptar 13 ermites principals, cadascuna amb el seu propi hort, una petita capella i una cel·la per al monjo.** Per a poder viure en una de les ermites, un monjo de l’orde de Sant Benet del Monestir de Montserrat que desitjava la vida ascètica, rebia el permís de l’abat per a retirar-s’hi després d’anys al monestir. No cal dir que per ser ermità a Montserrat calia una preparació psicològica molt intensa. Aquests passaven mesos sense parlar amb ningú, envoltats de boira i roca, amb l’única companyia dels ocells i les cabres.

Tota aquesta xarxa de petites esglésies tenia una organització de funcionament pràctic per a no deixar al monjo abandonat. Els ermitans tenien obediència al pare Abat i el monestir procurava per la seva atenció; dos cops per setmana els enviaven menjar. Una història explica que una mula cega pujava amb tretze cistells de menjar i que, automàticament, s’aturava a cada ermita tornant després al monestir.

Entre les ermites es comunicaven amb senyals fets amb campanes que cada monjo feia sonar en hores convingudes. Si un ermità no feia sonar

la campana a l’hora establerta, els altres sabien que alguna cosa havia passat a l’inquilí que hi habitava.

L’etapa negra de les ermites va tenir lloc en la Guerra del Francès, del 1811 al 1812 quan l’exèrcit de Napoleó va destruir i incendiar gairebé totes les ermites per evitar que servissin de refugi o punts de vigilància per a la resistència catalana. En aquesta ocupació van morir quatre anacoretes. De fet, la imatge de la Mare de Déu de Montserrat va ser salvada per la diligència de l’ermità de Sant Dimes, Maur Picañol. A causa d’això, molts ermitans van haver de fugir i la tradició de viure permanentment a les ermites va quedar pràcticament estroncada. El 1815 encara quedaven unes cinc ermites habitades, però l’abandonament es va precipitar quan uns bandolers van matar l’ermità de la Santíssima Trinitat, el pare Jordi Soler. El Monestir, davant la inseguretat dels ermitans, els va fer tornar a tots l’abril de 1821.

Ermita de Sant Onofre

Al segle XIX i XX es van reconstruir algunes d’aquestes ermites, però la vida eremítica es va anar desdibuixant i fou ocasional, com l’estada a la Balma al costat de les runes de l’ermita de Santa Creu o la Balma de la font de la Muredela. En temps moderns, algunes d’elles resten en runes, altres s’han fet servir com a refugi de gent que hi viu més o menys permanentment o com un lloc esporàdic per a passar-hi la nit, més com un recurs d’estada d’activitats de lleure i lluny del sentit espiritual i aïllament que un dia aquestes van tenir. Cal esmentar d’aquesta època el pare Basili Girbau i Permanyer, monjo de Montserrat que va ser l’ermità de Santa Creu des del 1973

i durant gairebé 30 anys. D’aquesta estada en queden un parell d’entrevistes escrites i alguna d’enregistrada en vídeo. Quan li pregunten pel sentit de viure, ell mateix diu:

“El que vull únicament és aprofundir en la meua consciència. I amb aquest aprofundiment crec que estic ajudant tots els homes; no només jo, sinó tots els que ho facin”.

Ermita de Sant Martí

Ermita de Sant Joan

Llistat actual de les ermites

1	Sant Dimes	La més propera al monestir
2	Sant Antoni	Finals del segle XV
3	Sant Benet	Primera construcció al 1536
4	Sant Jaume	
5	Sant Jeroni	1536, 1590 ampliació, la més alta
6	Sant Salvador	
7	Santa Anna	1498
8	Santa Caterina	
9	Sant Joan	1591 reedificada
10	Sant Onofre	Finals del XV restauració
11	Santíssima Trinitat	1480-1492
12	Santa Magdalena	1498 trasllat al lloc actual
13	Santa Creu o Santa Helena	1406 es cita en un misal

Roses que no ho saben: un cant a les roses amagades

Quan la botànica i la mirada cultural no diuen el mateix

Text i fotografies de **Bonilla, Y.Y.**

Moltes de les flors dels arbres fruiters són, des d'un punt de vista botànic, autèntiques roses. Però fora del llenguatge científic, no les anomenem així. Aquest text proposa un diàleg entre ciència i poesia per reconèixer aquestes flors invisibles.

En botànica, les paraules intenten ser precises. Classifiquem, ordenem, establim parentius. Sabem que moltes de les flors dels arbres fruiters —cirerers, pruners, perers, pomeres— pertanyen a la mateixa família que les roses, i que, des d'un punt de vista estrictament científic, comparten estructura, origen i llinatge.

Però fora del llenguatge científic, els noms prenen un altre camí. La cultura simplifica, selecciona, dona protagonisme a unes formes i en silencia d'altres. La «rosa» esdevé una icona: ornamental, simbòlica, reconeguda. Mentrestant, altres flors igualment roses, en sentit botànic, queden amagades sota el nom del seu fruit. No són percebudes com a tals. No són dites.

I així, entre el que és i el que anomenem, neix un petit desajust: flors que són roses, però que no ho saben.

Botànicament, una rosa és una forma més que un nom: cinc pètals sovint oberts en simetria radial, un calze persistent que sosté la flor com memòria verda, un hipant que recull i protegeix l'origen del fruit. Al centre, els estams, nombrosos, fèrtils, ofereixen pol·len al pas dels insectes, mentre els carpels, lliures o units, preparen en silenci la llavor que vindrà.

No és l'espina ni el perfum el que la defineix, sinó aquesta arquitectura repetida, aquest patró antic que es repeteix en silenci, que es desplega sense soroll en cada branca florida, d'espècie en espècie.

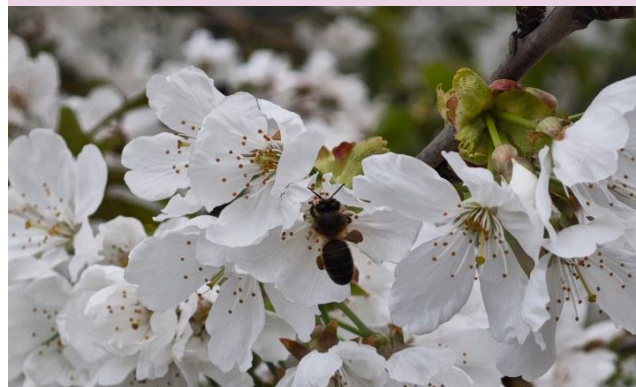
Hi ha flors que no saben que són roses. No tenen espines ni noms de vitrines, però floreixen igual, amb la mateixa dignitat que la rosa coneguda.

El cirerer, el pruner, el perer, la pomera: arbres domèstics, antics, que guarden el secret d'una flor que botànicament és rosa, encara que ningú li digui pel seu nom.

Flor de cirerer

Flor de cirerer, silenciosa i perfumada, no tens el prestigi de les floristeries, però et reconeix el vent, i et canta el poeta que escolta el bosc nu.

El teu regnat dura sols unes hores, com una respiració breu de primavera, i en caure, deixes una pluja de pètals que el temps no s'atreveix a retenir. Després dones la fruita i calles del tot, com qui ha complert sense demanar record.

Flor de pruner

Flor de pruner, febrerència i fràgil, neixes abans que el fred acabi el somni, obrint els dits al vent sense cap por.

El teu color, tan pàl·lid com promesa, diu que la vida no espera permís, que florir també és una forma de risc.

Prepares la pruna com una promesa dolça, Si el món sabés mirar més enllà del nom, veuria la teva rosa amagada.

I en cada branca nua que toques, deixes escrit que el cicle continua.

Flor de perer

Flor de perer, tan blanca i pacient, com qui confia sense pressa, sense queixa, en la feina lenta de la llum.

No tens l'ardor del cirerer florit, ni el tremolor del pruner en febrer, però quan obres la pell a l'abril, sembla que el món es calmi un moment.

No vols ser mirada: vols persistir.

I en aquest voler durar hi viu la gràcia, com en les àvies que no s'imposen, però saben quan cal sembrar, quan cal esperar, quan cal deixar fer.

Flor de perer, ets la paciència feta pètal, la confiança que es deixa portar, i mai no es queixa del fruit que trigarà.

Flor de pomera

La teva bellesa és antiga i suau, flor de pomera, pètal entre dos mons.

T'han cantat a jardins prohibits, t'han temut als contes de fruita vermella, però mai no han dit el teu nom amb respecte, només la fruita, mai la flor.

Rosa botànica, flor del començament, vas florir abans que la culpa fos invent. Ets record d'un jardí que encara somia, i d'un arbre que espera sense remordiment.

Ningú no et cull, però et mira amb desig. Ningú no et plora, però et voldria haver vist. I en cada primavera que tornes al vent, repeteixes la pregunta que ningú no entén:

Si sóc rosa, per què no m'heu dit pel nom?
Si soc bellesa, per què només admireu el fruit?

Rosa del roser

Moltes flors són roses en silenci, però només tu et dius com ets: rosa.

Flor primera, d'un nom que et precedeix, que no has heretat: tu el vas donar, com si el llenguatge hagués nascut en tu abans de dir cap altra flor.

Tu no et disfresses de fruita ni de fulla, no et cal fer promesa de fruit per florir. Neixes per ser vista, collida, temuda, i tornes al vent com qui torna al destí.

Rosa del roser, origen i mostra, no tens parentesa sinó arrels. Ets flor i metàfora, sang i idea, la que va florir abans que els verbs.

I mentre les altres s'esvaeixen en noms, tu ets la paraula que totes recorden. Sense tu, la flor no tindria família, ni la llengua, metàfora de cor.

Aquestes flors ens ensenyen que la ciència i la poesia poden parlar la mateixa llengua. Botànicament són totes roses, no hi ha ambigüitat: totes aquestes flors comparteixen una mateixa arquitectura floral i una història evolutiva dins les Rosàcies; el nom que els donem no altera la seva identitat biològica.

Potser és aquí on la ciència i la poesia es troben: la primera defineix el que és, la segona ens ajuda a veure-ho.

I entre definició i mirada, aquestes flors continuen florint, roses sense nom, fidels a allò que són, encara que ningú no els ho digui.

Les bitlles catalanes: quan jugar també és preservar la memòria

Text de Cristian López

Foto: mouelcos.cat

Seguim aquest recorregut per la relació entre esport i cultura fixant-nos en una pràctica molt nostra, arrelada al territori i sovint vinculada a places, carrers, festes i trobades populars: les bitlles catalanes. Potser no tenen la grandiositat simbòlica d'uns Jocs Olímpics antics, però comparteixen amb moltes altres expressions de la cultura física un mateix valor de fons: el de convertir el moviment, el joc i la destresa en una forma de vida col·lectiva. Les bitlles no són només un entreteniment tradicional; són també una peça valuosa del patrimoni cultural català.

Un joc amb arrels profundes

Les bitlles formen part de la llarga història dels jocs tradicionals del nostre país. Durant segles van ser una pràctica popular, especialment viva en pobles i entorns rurals, i van ocupar un lloc destacat dins el temps de lleure compartit. Parlar de bitlles és parlar també d'una manera antiga d'entendre l'espai públic: com a lloc de convivència, de relació i de transmissió cultural. A través del joc, moltes generacions van aprendre a compartir normes, a competir amb respecte i a reconèixer-se com a comunitat.

Molt més que punteria

A primera vista, algú podria pensar que les bitlles són només una qüestió d'habilitat manual o de bona punteria. Però, com passa sovint amb els jocs tradicionals, darrere d'una aparença senzilla s'hi amaga una pràctica molt més rica. Cal con-

trolar el gest, regular la força, interpretar la distància i mantenir la precisió. Tot plegat fa de les bitlles una activitat física basada en la coordinació, el domini corporal i l'atenció. No és estrany, per tant, que hagin perviscut al llarg del temps: perquè combinen el repte motriu amb el plaer immediat del joc compartit.

Un joc de tothom

Un dels aspectes més valuosos de les bitlles catalanes és el seu caràcter intergeneracional. Han estat, i continuen sent en molts indrets, un espai de trobada entre infants, joves, adults i gent gran. Aquesta imatge és especialment poderosa, perquè ens recorda que la cultura no es conserva només als llibres o als museus: també es manté viva quan una pràctica passa d'una generació a l'altra, quan s'explica, s'ensenya i es continua jugant. En aquest sentit, les bitlles no són només una herència del passat, sinó una tradició que pren sentit cada vegada que torna a ocupar un espai compartit.

De la tradició a la recuperació

Com tantes altres pràctiques populars, les bitlles van veure reduïda la seva presència social durant una part del segle XX. Malgrat això, no van desaparèixer. En moltes comarques del país es van conservar gràcies a la perseverança de col·lectius locals, entitats i persones que van entendre que preservar un joc també és preservar una manera de viure. La seva recuperació i organització

en l'àmbit associatiu i federatiu ha permès donar continuïtat a aquesta pràctica sense deslligar-la de les seves arrels populars. Així, les bitlles han sabut mantenir-se fidels a la tradició i, al mateix temps, trobar el seu lloc en el present.

Patrimoni viu de Catalunya

Les bitlles catalanes representen molt bé aquesta frontera porosa entre esport i cultura que sovint oblidem. Són joc, són activitat física, són relació social, però també són llenguatge popular, memòria de poble i identitat compartida. Quan una comunitat conserva els seus jocs, no només manté una pràctica lúdica; conserva també una manera de mirar-se a si mateixa. En un temps en què moltes formes de cultura tendeixen a uniformitzar-se, redescobrir les bitlles és també reivindicar allò que ens singularitza com a país.

En definitiva, les bitlles catalanes ens recorden que la cultura física no sempre necessita grans estadis ni grans escenaris per deixar empremta. De vegades n'hi ha prou amb unes bitlles plantades a terra, un gest precís i una plaça plena de vida. I és precisament aquí on rau el seu valor més profund: en la capacitat de transformar un joc senzill en una expressió duradora de la memòria col·lectiva de Catalunya.

Concert de Santa Cecília amb la Banda de Música d'Esparreguera

El passat **22 de novembre, diada de Santa Cecília**, a les 20:00 h, la nostra associació vam convidar la **Banda de Música d'Esparreguera** a celebrar el seu tradicional concert al Bruc.

La trentena llarga de músics que la formen ens van interpretar un repertori de música per a banda format per sardanes populars com *La Maria de les trenes* o *És la Moreneta*, medleys dels Beatles o d'Abba, marxes, música cubana, entre altres temes. Al final no hi va poder faltar el popular pasdoble *Amparito Roca* del qual l'any 2025 se celebrava el centenari de la seva composició per part del músic barceloní Jaume Teixidor.

Bon repertori, bones interpretacions, i molt bon ambient el que es va viure al Casal aquella tarda de dissabte de la diada de la patrona dels músics.

Per a nosaltres és un plaer rebre la Banda de Música d'Esparreguera i poder gaudir de les seves actuacions a les quals el públic bruquetà n'és molt aficionat.

MusicalBruc'25
La Vella Dixieland

Casal Familiar del Bruc
27 de desembre de 2025

Foto: Carles Estrada

Relats de memòria

El passat 27 de setembre, a la Sala de Plens de l'Ajuntament del Bruc, a Can Casas, va tenir lloc la presentació de l'onzè llibre de la col·lecció local, dedicat a Jesús Ribera.

La presentació va anar a càrrec de la coordinadora d'aquesta publicació, la Gemma Estrada, i va comptar amb Jesús-Àngel Prieto, professor i director de l'Escola Massana, que feu un retrat de la vida cultural en el context dels anys de vida artística del Jesús Ribera.

El públic, que omplí de gom a gom la Sala de Plens, va poder intervenir en el col·loqui posterior, en el que van aflorar tot d'anècdotes i vivències relacionades amb en Jesús Ribera, persona molt estimada pels bruquetans que el van conèixer.

Entre aquest públic hi havia en Alfred Pérez-Bastardas, que fou company i amic d'en Jesús Ribera, i que, animat pel debat que es va generar, ens ha fet arribar dos escrits que recullen alguns dels records que li van venir al cap. A continuació doncs, podeu llegir *Montserrat: Pintades a la carretera* i *Dos fulls clandestins desconeguts* que ens ajudaran a ampliar la visió d'aquella època.

Relats de memòria Montserrat: Pintades a la carretera

Text d'Alfred Pérez-Bastardas

Cap diari, és clar, se'n va fer-se ressò i no va sortir-ne mai cap fotografia. Per això, quan em van telefonar per si volia conèixer una acció realitzada clandestinament a la carretera de Montserrat el 1964, vaig pensar que podia ser interessant, però que volia saber amb qui parlaria. Em va dir que es deia Sendred, però no m'ho vaig creure. Vam quedar en un bar prop de l'Arc de Triomf de Barcelona i que per reconèixer-lo portaria a la mà la revista *El Ciervo*. A l'hora convinguda vaig trobar-me'l i vam seure convenientment abillats amb la mascareta posada, el que feia impossible de veure-li el nas i la boca. I immediatament després va explicar-me els detalls d'aquesta acció que ara jo anomeno **pintades a la carretera**. La cosa va anar així: *"érem dos companys que prèviament preparats havíem agafat el carrilet amb les nostres motxilles plenes dels pots de pintura blanca i les brotxes ben gruixudes. La idea era baixar a l'estació de l'aeri de Montserrat i enfil·lar-nos ja de nit pel camí de l'aigua fins al Monestir. Anàvem sols el meu company i jo i vam fer el trajecte sense trobar-nos ningú. A les vistes del monestir de Montserrat vam fer una parada per reposar i menjar, tot esperant una hora en què, en plena nit, i quan la Guàrdia Civil - que havíem vist - ja hagués fet una guàrdia pels contorns de l'església, poguéssim iniciar el trajecte carretera enllà i començar a pintar els eslògans que teníem pensats."*

Es tractava d'intentar, des de Montserrat, contrarestar la gran campanya que el govern espanyol estava portant a terme aquells dies anomenada **XXV AÑOS DE PAZ**, que el ministre Fraga Iribarne impulsava per fer creure que la dictadura estava recolzada en la pau franquista de la postguerra. *"Nosaltres -em deia el Sendred- havíem programat diverses vegades accions de denúncia, però aquesta era important perquè havia d'anar lligada amb Montserrat quan encara hi havia presos polítics i exiliats i una gran repressió*

generalitzada de la llengua i la cultura catalana. Però l'acció, que era secreta, no fou mai explicada al monestir i, en tot cas, va ser a primera hora del matí, en fer-se de dia, que devien veure els eslògans pintats al terra de la carretera, sempre en direcció paral·lela, perquè cap cotxe que hi passés quan encara la pintura fos fresca ho pogués trepitjar i desfigurar-ne les lletres". Sendred m'explicava els fets amb precisió. Deia que havien començat a caminar pel costat de la carretera i que *"quan ja portàvem uns quants centenars de metres vam obrir els pots i vam pintar els primers eslògans triats per combatre la campanya del franquisme: **VOLEM PAU JUSTA / CATALUNYA-JUSTICIA I PAU**. Es tractava d'anar de pressa, per tal que cap cotxe ens veiés retolant la carretera, i no era fàcil portar la motxilla plena, amb un pot de quilo i la brotxa ja mullada de pintura blanca a les mans amb guants i vigilant que no vingués ningú, mentre es feien les pinzellades. Això volia una certa habilitat i rapidesa. Segons el sentit de la corba, la pintada la fèiem a la dreta o a l'esquerra"*, va precisar el Sendred. Segons deia, s'havien entrenat en algun indret de Barcelona, amb la campanya "Catalunya-Pujol" i ara calia pintar tota la carretera des de Montserrat fins a Can Massana, pràcticament uns deu quilòmetres, amb una pintada a terra cada 200 metres. *"Coneixíem perfectament la ruta, i les giragonses fins arribar a l'encreuament cap al Bruc, on pensàvem descansar en un indret en què hi havia una font, prop del poble. Després ens vindrien a buscar per no agafar l'autobús de la Igualadina"*, afegí.

"Pintat el primer tram de carretera, i veient com quedava, vam ampliar les lletres perquè es poguessin veure millor; aviat ens vam adonar que amb els sis pots de quilo de pintura que portàvem no serien suficients, i vam calcular que pintariem només fins al coll de la Massana, gairebé una desena de quilòmetres, almenys fins que acabéssim la pintura. Després ens vam desfer dels pots i de les brotxes per deixar-ho en un forat a terra, i vam baixar per la muntanya cap al poble. Encara era de nit i una mitja lluna feia claror per no anar a les fosques". *"La ruta - explicava el Sendred- va durar unes tres hores i, en aquest temps, van passar quatre cotxes. Quan els vèiem venir ens amagàvem a les cunetes i tornàvem a pintar un cop havien passat. No va haver-hi cap problema. És clar, no vam fer cap fotografia; no s'estilava, i cap a les deu del matí, ens van recollir com estava previst"*.

Jo assegut davant del Sendred -un home d'uns 79 anys-, soc l'únic que coneixeria ara aquesta feta, a part dels dos protagonistes anònims. Per això, acabats els cafès, volia saber-ne més, però ell no va voler explicar més detalls, de manera que vam convenir que la història ja era prou rigorosa: *"Això és tot"*, em va dir.

Al cap d'uns segons jo encara vaig preguntar si eren d'algun grup social o polític i si es pensava continuar aquella campanya del **"VOLEM PAU JUSTA"**. Però tot això va quedar confús; em feia la impressió que no hi havia prou força per continuar-la. Feia la sensació que eren provinents de grups escoltes i que un dels caps en portava l'organització, però són suposicions meves. Ens vam dir adeu i vaig pensar que ho faria saber.

Sí que em va dir que en aquell moment no en van sentir a parlar més del fet: cap diari, és clar, se'n va fer ressò i no va sortir mai cap fotografia per donar-ne fe documental. Aquestes coses es fan i queden a l'anonimat més absolut, però si no ho explico, mai se sabrà. Per això suposo que va contactar amb mi perquè sabia que ho faria públic. Així doncs, ho explico per deixar-ne constància. Forma part d'una petita mostra de la memòria històrica que guardem. I el que és més important: encara que no en tinguem constància documental, jo li dono tota la credibilitat històrica possible; per què?, doncs, perquè en aquella època, aquestes accions eren de les poques que es podien realitzar amb un mínim de possibilitats de sortir bé. A més no calia gaire organització, ni molta gent; el que era essencial, la voluntat de fer-ho, i això, amb un parell de joves organitzats, n'hi havia prou.

Després, per casualitat, vaig saber-ne els noms, però la veritat és que no els recordo bé, i és que les coses de la clandestinitat tenen aquest component de secret, és a dir, de clandestí.

Relats de memòria De dos fulls clandestins desconeguts

Text d'Alfred Pérez-Bastardas

No voldria deixar de recordar la sortida de l'Abat de Montserrat, Aureli M. Escarré a Itàlia l'any 1965, i de com, entre altres coses, es van confeccionar dos fulls clandestins poc coneguts actualment. A mi també em van arribar clandestinament, és clar, i eren part de la campanya a favor de l'Abat, començada a partir de les seves declaracions a *Le Monde*, el 1963. La seva sortida de Montserrat fou per pròpia voluntat per autoexiliar-se a Viboldone, un monestir italià de monges benedictines. Qui va confeccionar els dos fulls clandestins no sabia, és clar, tots els detalls d'aquest afer. El que prevalia, de fet, era aprofitar el que podia ser una venjança o una represàlia per denunciar que l'Abat havia marxat el 1965 i que l'antifranquisme estava amb ell i li donava suport polític. Després, amb els anys, s'ha escrit molt i s'ha denunciat també les difícils situacions que es van patir al monestir de Montserrat, i que no eren fàcils d'assimilar per aquells que només tenien constància dels fets més periodístics i polítics, com la crema del casal de Montserrat del carrer dels Arcs de Barcelona pels falangistes, i a on s'hi ubicaven els agrupaments escoltes de la Mare de Déu de Montserrat i el de l'Abat Marcet.

Cal recordar que la revista *Serra d'Or* sortia sota la protecció del monestir de Montserrat, i que el *Cavall Fort* ho feia amb l'ajut d'algunes diòcesis catalanes. Actualment, *Serra d'Or* ha arribat a publicar 750 números i el *Cavall Fort* 1500.

Molt poca gent va conèixer l'existència dels dos fulls clandestins, rudimentàriament confeccionats. Si es tractava de fer saber la notícia de la marxa de l'abat a l'estranger per dissidències polítiques (eclesials i socials) i com el franquisme es venjava indirectament de les manifestacions que l'Escarré havia fet el novembre de 1963 al diari francès *Le Monde*, el resultat va ser negatiu, ja que els fulls no es van poder llançar com es pretenia. Ara, la resposta política de l'oposició es mostrava almenys amb un parell de fulls confeccionats a mà, per protestar i per denunciar-ho.

Quan els vaig rebre en un sobre vaig quedar molt parat, entre altres coses perquè els dos fulls de mida de mig foli fets a mà amb un tampó manual amb lletres de motlle, expressaven simplement dues idees clares:

"L'Abat Escarré ha estat expulsat del país, exigim el seu retorn immediat"(sic)

I l'altre hi deia: *"Volem l'Abat Escarré a Catalunya. Visca l'Abat!"*.

Els fulls "impresos" a mà, en tinta negra només ho eren en una sola cara i més tard he sabut que se'n van confeccionar deu mil. La situació a Montserrat era complexa i de difícil assimilació per aquells que no teníem constància de les baralles i dels posicionaments en contra i a favor de l'Abat Escarré. Després he sabut com de difícil era la convivència dins de la comunitat del monestir benedictí. S'han escrit llibres, s'han donat opinions a favor i en contra, han circulat articles de monjos que explicaven els punts de vista històrics de les circumstàncies que propiciaren els canvis produïts dins de la comunitat, etc. Pels promotors d'aquells pamflets, tots aquests problemes interns els eren desconeguts; per a ells probablement el que comptava era la repressió franquista en contra de l'Abat i, per descomptat, el reconeixement polític a l'Abat. Però les coses no van sortir com s'havien programat. I molts anys després vaig saber que els deu mil fulls que havien de ser llançats als carrers més cèntrics de Barcelona, i que per impossibilitat de fer-ho es van anar guardant fins que la notícia que expressava els fulls va quedar obsoleta i es va decidir - em van dir- de cremar el material. Jo he vist els dos únics fulls que es van guardar com a mostra. Són l'expressió d'una clandestinitat molt poc experimentada, però amb molta voluntat política. Els fulls fets a mà, un a un, expliquen moltes coses d'una joventut que col·laborava amb partits clandestins i que volien donar testimoni d'un pensament polític ben representat en l'antifranquisme. Finalment, es va saber que l'autoria era de joves formats en grups escoltes, algun d'ells de l'Aliança Popular d'Esquerra Socialista (APES), que havien fundat J.M. Piñol, Ramon Bastardes, Max Cahner, Fèlix Sogues, Ramon Puiggròs entre d'altres. I no ens pot pas estranyar. La llàstima és que no es vagin repartir. La clandestinitat de vegades té aquestes contradiccions. Demanar el retorn de l'Abat Escarré, com a exiliat, era just i necessari, com ara ho és demanar l'amnistia pels encausats i exiliats polítics. I jo la demano també.

La rajola catalana decorada a El Bruc i rodalies, segles XV al XX

Text de Pere Puiggròs

Antecedents

La ceràmica amb coberta d'òxid d'estany o estannífera sorgeix a Síria des d'on viatja cap a Egipte i els territoris islàmics de la península Ibèrica i Sicília. A mitjans del segle XIII ja es produïa a València, Terol i també a Catalunya. Les rajoles triangulars de la sala capitular de la catedral de Tarragona, de la segona meitat del segle XIII, són considerades com la producció de pisa més antiga a Catalunya. Durant aquest període, Barcelona desenvolupa la seva pròpia producció estannífera decorada amb verd i manganès. El 1304 neix a Barcelona la confraria de sant Hipòlit que agrupa ollers, guerrers i rajolers. La producció de rajoles decorades és limitada al segle XIV i és en el segle XV quan pren força i comença la producció de les anomenades "rajoles gòtiques", seguint el model de les de "manises" però desenvolupant dissenys propis. Es tracta de rajoles per paviment de color blau sobre blanc i generalment decorades amb la tècnica de la trepa que permet produir-les de forma més ràpida i econòmica.

A mitjans del segle XVI comença l'ús de la nova policromia procedent d'Itàlia, mantenint al principi la temàtica gòtica, però a finals del segle XVI, i coincidint amb l'arribada del mestre talaverà Lorenzo de Madrid, s'imposa plenament l'estil renaixentista procedent d'Itàlia i s'inicia l'època més brillant de la rajoleria catalana. En aquest període la rajola esmaltada es fa totalment a mà tant el dibuix com els acolorits i és utilitzada en palaus, monestirs, catedrals i moltes esglésies, tant als paviments com a les parets i arrebassadors.

Avançat el segle XVII comença un nou estil decoratiu: el barroc. Se'n conserven conjunts de grans dimensions i valor artístic i històric en el seu emplaçament original com la Casa de Convalescència de l'Hospital de la Santa Creu a Barcelona, obra de Llorenç de Passoles, el monestir de Pedralbes també a Barcelona o la capella del Roser a Valls, entre moltes d'altres. A poc a poc la decoració amb rajoles esmaltades s'escampa

també per les cases benestants com a símbol de modernitat i riquesa.

Una forma d'expressió artística molt característica de Catalunya en el període barroc són els frontals d'altar com el de la [figura 1](#) que correspon a les imatges de la Mare de Déu del Roser amb Santa Eulàlia i Sant Magí. També els murals de tema religiós es posen a palaus i cases nobles amb figures més populars de la Mare de Déu i

Figura 1

Sants, aquesta expressió es prolonga fins ben entrat el segle XIX.

Avançat el segle XVIII van sorgint noves formes a mesura que el Barroc decau com a estil preeminent, simplificant la decoració ara més sobria coincidint amb l'estil rococó i, cap a finals de segle, amb el neoclàssic. La rajola entra de ple a les llars de Catalunya i s'inicia el període més popular: s'enrajolen cuines i altres indrets de les cases de classe mitjana i alta.

El període de la rajola manual catalana s'acaba a la segona meitat del segle XIX amb l'aparició de fàbriques o la transformació d'obradors antics, que ara produeixen amb tècniques més modernes, tot i que al principi encara conviuen els dos sistemes. A finals del segle XIX i principis del XX, la producció és ja més industrial. És un període molt brillant coincidint amb la Renaixença, el

Modernisme i després el Noucentisme, formant part de la decoració dels nous immobles que es construeixen arreu. La rajola augmenta de mida, 20x20cm i, a part de decorar arrambadors i cuines, també se'n posen a les façanes, mostrant el bon gust i el poder econòmic de la família. De fet, els grans arquitectes catalans d'aquest període participen en el disseny dels arrambadors i **façanes enrajolades** que avui podem veure encara a molts immobles de les nostres ciutats i viles. La **figura 2** correspon a un model dissenyat per Lluís Bru per a Lluís Domènech i Montaner per decorar l'Institut Pere Mata de Reus.

Figura 2

La rajola decorada sempre ha seguit els estils arquitectònics de cada moment com a element decoratiu i d'expressió artística encara que amb matisos més populars en molts casos.

Tenim museus que reuneixen col·leccions molt rellevants, alguns ben a prop nostre: a Martorell, L'Enrajolada i el Museu Vicenç Ros que ocupa un antic convent; el Museu de Ceràmica d'Esplugues en què es pot veure l'inici de l'etapa industrial a la segona meitat del segle XIX, ja que incorpora l'antiga fàbrica de rajoles Pujol i Bausis; el Cau Ferrat i el Mar i Cel a Sitges; el Museu del Disseny a Barcelona, encara que només exhibeix una ínfima part de l'enorme col·lecció que tenen provinent de l'antic Museu de Ceràmica de Barcelona, coses de la modernitat mal entesa al meu parer.

Per descomptat també cal ressaltar tots els conjunts que es conserven en el seu emplaçament original com els esmentats anteriorment i també en fundacions i col·leccions privades que en bona part són visitables.

Tot aquest patrimoni ha arribat als nostres dies gràcies als entusiastes i col·leccionistes d'aquesta disciplina artística que a partir de la Renaixença el van valorar preservant tot el que es podia en els seus emplaçaments originals i recuperant material dels enderrocs i reformes d'immobles per bastir importants col·leccions privades i també incipients museus que a poc a poc esdevingueren importants col·leccions de ceràmica catalana en general.

La rajola a El Bruc i rodalies

La presència de rajoles esmaltades decorades a la nostra vila és limitada, tant per ser un lloc humil amb poca població com pel fet que han anat desapareixent en les successives reformes dels immobles i, en determinats casos, per la venda o per robatoris; tanmateix, esmentarem aquelles que encara hi són i les que en tenim informació i que van decorar en el passat algun immoble, però que ja no hi són per causes diverses com veurem.

Així podem afirmar que a l'Església de Santa Maria n'hi van haver, segurament formant part de la decoració d'algun altar. (**figura 3**)

Figura 3

Es tracta de rajoles de mostra de gran qualitat corresponents al primer quart del segle XVII d'influència renaixentista, molt utilitzada en aquella època i que tingueren una segona vida a la rectoria. Recordo haver-ne vist d'aquesta mostra a la cuina i sota les finestres, després de retirar-les de l'Església. Aquestes rajoles van ser eliminades en l'última reforma de la rectoria i, per tant, in situ només ens en queda el record. La reutilització de rajoles i d'altres materials de construcció era molt habitual arreu en segles passats.

A Can Domènech (les voltes) n'hi ha encara avui una mostra formant part d'una petita capella decorada amb policromia a la cuina de la planta baixa.

Es tracta d'una mostra de la mateixa època que les de l'Església, primer quart del segle XVII d'influència renaixentista.

Aquestes dues mostres són les úniques que he trobat a la vila d'aquesta època. (**figura 4**)

Figura 4

A Ca l'Aiguader, casa avui desapareguda al Bruc de Baix, hi havia dues figures religioses, Sant Francesc i Santa Teresa envoltades de rajoles de mostra. (**figura 7 i 8**)

Figura 7

Figura 8

Figura 9

Es tracta d'una producció de finals del segle XVI-II o principis del segle XIX. Es pot veure la menor qualitat de les rajoles, més primes i menys acolorides. Afortunadament, es van salvar de l'enderroc de la casa i estan localitzades en una col·lecció particular. De les rajoles de mostra que acompanyaven els Sants en tenim quatre al Museu del Bruc cedides pels propietaris de la casa. (figura 9)

A la façana de Can Calvo hi trobem una Mare de Déu del Roser que corresponen a la mateixa època que les de Ca l'Aiguader. Com que l'edifici

Figura 10

és de construcció posterior, es tracta d'un segon ús, tal com he comentat anteriorment. (figura 10)

A la casa anomenada la Fonda hi havia una important mostra de rajoles de les anomenades d'oficis. Aquestes rajoles són del període barroc i posterior i mostren homes i dones en diferents oficis o altres actituds, animals de tota mena, el sol, la lluna, en definitiva, rajoles decoratives molt apreciades i distintives de la cultura popular catalana. Ens consta que per la insistència d'un conegut col·leccionista van ser venudes ja fa molts anys i, seguint el fil, segurament ara formen part d'una important fundació-museu que va crear aquest col·leccionista abans de morir. Les rajoles de la imatge no corresponen a les que hi havia a la Fonda però eren similars. (figura 5)

Per la proximitat amb El Bruc incloc també les que hi havia a la rectoria de l'Església de Pierola. Com que recordo haver-les vist de jove mostro la imatge d'unes de similars. Es tracta d'un model molt popular a la segona meitat del segle XVIII. (figura 6)

Sens dubte el lloc on n'hi havia hagut més en aquestes contrades és al monestir de Montserrat, com a tots els monestirs importants de Catalunya. Malauradament, la guerra napoleònica en què Montserrat va ser incendiat dues vega-

Figura 5

Figura 6

des, i els posteriors i tristos episodis de la desamortització del ministre Mendizábal en què va patir l'exclaustració de la comunitat de monjos i el saqueig, sembla que només van quedar les parets despulades; no obstant, està força documentada l'existència de rajoles "gòtiques" al paviment de l'antic claustre, de fet les de la figura 10 s'atribueixen a Montserrat.

Es tracta de rajoles de paviment de la primera meitat segle XVI, molt gruixudes amb recobriments de vernissos de gran qualitat.

Els abats d'aquella època pertanyien a la noblesa i col·locaven rajoles amb el seu escut d'armes

Figura 12

als monestirs que regien. En el cas de Montserrat es conserven rajoles corresponents a l'escut d'armes de l'Abat Pedro de Burgos que ho fou entre 1512 i 1536 (figura 12). També es conserven exemplars de rajoles d'aquesta època i posteriors amb l'escut del monestir.

Darrerament, el Museu de Montserrat ha donat a conèixer una important troballa en uns treballs arqueològics fets a l'ermita de Santa Anna, es tracta d'un mosaic del període renaixentista format per nou rajoles amb el símbol de Montserrat al centre que estaven en molt mal estat i que un cop restaurades ja es poden veure al Museu. Sembla que originàriament, al segle XVI o principis del XVII, formaven part d'alguna estança del monestir passant després al segle XVIII a l'ermita de Santa Anna en un segon ús. Amb la crema i destrucció del monestir i moltes ermites per part de l'exèrcit napoleònic, aquest mosaic va quedar trinxat i enterrat a la runa fins a ser trobat el 2022. (figura 13)

Finalment del període modernista tenim l'edifici de Can Cases, actual Casa de la Vila. Podem veure les rajoles que decoren les finestres i balcons de les façanes que ara llueixen plenament un cop restaurades i també els interiors. Per desgràcia, l'últim propietari va arrencar un quadre de rajoles que hi havia a l'entrada amb la figura de la Mare de Déu de Montserrat.

Figura 13

Gaudí, sant Josep i la Sagrada Família

Text de **Jaume Puigventós**

El context

El 2026 ha estat declarat Any Gaudí. La nostra Associació vol sumar-se a la commemoració amb una contribució sobre un dels aspectes potser menys coneguts dels inicis de la construcció del temple de la Sagrada Família.

El segle XIX fou, per a l'Església Catòlica una època de pèrdua de poder important després de centúries en què, unida als poders polítics i econòmics, va dominar en gran mesura la vida social. La Revolució Francesa i el liberalisme van qüestionar a fons la idea que el poder era una concessió divina i, per tant, la creença que els ciutadans estaven obligats a obeir les consignes dels seus representants a la Terra (monarques i confessions religioses). Les revolucions liberals d'aquell segle, les pèrdues econòmiques de les desamortitzacions (confiscacions per part de l'estat) dels béns eclesiàstics, el creixement de la classe obrera amb l'aparició del socialisme i l'anarquisme, la laïcització creixent de la societat amb elements com l'educació no religiosa, els cementiris civils, el matrimoni civil, la llibertat de premsa, la tolerància de les confessions no catòliques, etc. etc., tanquen a la defensiva el catolicisme.

A l'estat espanyol l'integrisme religiós caracteritzat pel fanatisme, el suport de la immensa majoria del clergat al carlisme, l'adhesió total al Vaticà que amb la unificació italiana havia perdut el poder temporal, entre d'altres aspectes, caracteritzen l'activitat catòlica. Amb tot, és l'estat en què l'Església aconsegueix mantenir més prerrogatives.

Les devocions

A desgrat que l'obrerisme ha estat més estudiat i divulgat que les activitats catòliques, el que podem anomenar les masses catòliques són més nombroses i les seves manifestacions externes, com ara processons, romeries, peregrinacions (a Roma, a Lorda, a Montserrat...), pregàries

Imatge de sant en el Portal de l'Esperança, dedicat tot a Josep, de la Façana del Naixement de la Sagrada Família

als sants i la Verge i funcions religioses de diverses menes (rosaris, novenes) són constants i remarcables. Al seu costat, hi ha la potenciació de devocions que poden venir d'antic i la creació d'altres de noves. En un esclat com mai no s'havia conegut abans. I aparicions de la Verge Maria com la de Lorda (1858) i després la de Fàtima (1917) reforcen els sentiments catòlics amb peregrinacions, curacions de malalts, capelles amb les imatges en moltes capelles i esglésies i màrqueting devocional.

La devoció a sant Josep

Dels tres personatges de la Sagrada Família, sant Josep és el que, per raons òbvies, ha estat menys destacat. En els ambients dels descreguts, d'altra banda, era objecte de burles i fins en els creients era tractat amb una certa commiseració, com es

pot veure en el teatre popular (*Els Pastorets*) i en cançons tradicionals. Durant segles el seu nom era sempre acompanyat de dues pes (sant Josep, pp), o sia, «pare putatiu», un adjectiu que, segons el diccionari, significa «tingut per pare no essent-ho». Com a curiositat, és curiós de recordar que les dues pes han originat en diverses llengües hipocòristics (noms afectuosos o abreujats): Pep, Pepet, Pepe, Peppo. El 1870 el papa el declarà Patró de l'Església universal.

Els carmelitans eren els frares que sempre van mantenir la devoció al sant, per la qual cosa eren coneguts com a *josepets*. El seu convent a Barcelona, cremat el 1835, fou enderrocat per obrir-hi l'actual plaça de la Boqueria (el mercat conserva encara el nom de Sant Josep). La devoció fou recuperada per un important impressor de la capital, Josep Maria Bocabella, especialitzat en material religiós (estampes, goigs, càntics, catecismes...). El 1861 el papa Pius IX havia nomenat sant Josep Patriarca de l'església Universal. Poc temps després, el 1866, Bocabella puja a Montserrat per fundar-hi l'Asociación Espiritual de Devotos de San José, que amb els anys sumaria 600.000 associats, anomenats *josefins*, per distingir-los dels josepets. A la vegada iniciava el llançament de la revista mensual de 32 pàgines *El Propagador de la Devoción a San José*, que arribaria a atirar 25.000 exemplars.

Bocabella recollia el 1874 la idea del Pare Manyanet (sant des de 2004), fundador de l'orde del Fills de la Sagrada Família (1864), de dedicar un temple «en honor del gloriós patriarca sant Josep», edificat amb almoines dels devots. L'empresari va comprar per 172.000 pessetes una illa a Sant Martí de Provençals (aleshores un municipi no integrat a Barcelona), en la qual el 19 de març de 1882, diada del sant, es posava la primera pedra de l'obra. Per al nou temple, que encara no tenia el nom actual, en un debat d'aleshores entre Sant Josep i Sagrada Família, s'acabà designant amb el segon.

La Sagrada Família

El nom triat, cal reconèixer-ho, era més potent. Davant de la descomposició creixent de la institució familiar que acompanya la industrialització, l'Església potencià la imatge de la Sagrada Família com a nucli del programa familiar catòlic. Un programa, d'altra banda, que es relligava amb els interessos de la patronal i de l'estat. La terrenal, convé recordar-ho, era

reflex de la divina. I al seu entorn encara s'amplia amb el pare de Maria, sant Joaquim i santa Anna, la tia Elisabeth, el cosí Joan i un conjunt d'àngels i arcàngels. La trinitat terrenal és el model a seguir: sant Josep el bon obrer, la Verge la bona mare i Jesús el bon fill. La literatura i la iconografia al voltant d'aquesta tríada és abundantíssima. I la Sagrada Família té diverses escultures que representen sant Josep.

El temple té el caràcter d'«expiatori», a sigui, per fer que Déu perdoni els humans per les ofenses que li han fet i li fan. Convé recordar que, davant de la laïcització creixent de la França i amb el record de la Comuna revolucionària de París i sota l'efecte de la derrota en la Guerra Franco-Prussiana, entre 1876 i 1912 es construeix el Sacre Coeur de Montmartre i que el cim del Tibidabo el 1886 es construí la capella del Temple Expiatori del Sagrat Cor de Jesús, continuada en el segle XX amb l'actual temple. El caràcter expiatori és el que fa que siguin les almoines les que permetin la construcció (ignoro si les entrades que avui es cobren a Barcelona compten com a donatius, sigui'm perdonada la ironia).

I Gaudí

El primer arquitecte de la Sagrada Família fou Francesc de Paula Villar. Per raons que ara resultaria llarg d'explicar, va ser acomiadat de l'obra el 1883. L'encàrrec de substituir-lo va recaure en Joan Martorell i Monells, que va declinar-lo i va recomanar Antoni Gaudí, amic i col·laborador seu. Gaudí, amb 31 anys, va agafar la direcció. Durant força temps compaginà aquesta feina amb projectes de caràcter civil i religiós dins i fora de Catalunya. Tot i que en la seva joventut portà una vida social intensa, cap a 1894 inicià un canvi de vida vers l'ascetisme i la pietat, que a la llarga el portà a dedicar-se exclusivament a les obres de la Sagrada Família (de 1914 fins a la mort el 1926), amb una arquitectura simbòlica plena d'una profunda espiritualitat i no és estrany que finalment el 2003 es demanés al Vaticà l'obertura d'un procés de beatificació, que va arribar el 2023, quan fou declarat «Venerable» (el primer graó: després podrà ser declarat «beat» i finalment «sant», si es compleixen els requisits que marca l'Església).

El punt de vista en narrativa

Text de **Joan Carles Libori**

Quan volem escriure una història, el primer en què sovint pensem és en els personatges, l'argument o l'ambientació. Però hi ha una decisió que hauríem d'haver pres abans de començar i que pot condicionar totes les altres: el punt de vista narratiu.

No es tracta només d'una qüestió gramatical. El punt de vista en narrativa és la posició des de la qual el lector percep els fets: les intencions, els sentiments i les veus dels personatges. Triar una mirada determinada influeix de manera decisiva sobre què veu, què sap i què no, o què pot arribar a sentir i què no. És una mena d'atalaia narrativa que no només permet explicar uns fets sinó la manera com aquests fets adquireixen significat.

Els tres punts de vista més habituals

Per a iniciar la seva gran novel·la d'aventures Moby Dick, Herman Melville va triar l'any 1851 un dels punts de vista cabdals de la literatura de tots els temps: La **primera persona**.

Moby Dick comença així:

"Digueu-me Ismael. Fa uns quants anys —no importa quants exactament—, tenint pocs calés a la butxaca i res de particular que m'interessés a terra, vaig pensar que me n'aniria a navegar una mica i veuria la part aquàtica del món."

Aquí, l'Ismael és un personatge més de la història i parla d'ell mateix per explicar-nos el que veu, el que sent i el que pensa. És un narrador protagonista i tot el que sabem ho sabem a través de la seva experiència. Amb ell compartim dubtes, percepcions i errors. La narració pot arribar a ser intensa, íntima i psicològicament profunda.

I si Herman Melville hagués triat un punt de vista diferent? Moby Dick en **tercera persona** començaria més o menys així:

"Digueu-li Ismael. Fa uns quants anys —no importa quants exactament—, tenint pocs calés a la butxaca i res de particular que l'interessés a terra, va pensar que se n'aniria a navegar una mica i veuria la part aquàtica del món."

Amb un paràgraf tan curt no podem saber quin tipus exacte de narrador ens parla, si està dins o fora de la història o si coneix els pensaments d'un sol personatge o els de tots. El que si sabem és que el narrador no és l'Ismael, i que ens parla des del seu propi punt de vista. El lector veu el món tal com el veu ell.

Si continuéssim llegint potser ens trobaríem amb un narrador que no només pot entrar dins la ment de l'Ismael, sinó també dins la del Capità Ahab, o fins i tot la de la balena Moby Dick. D'aquesta mena de Déu narrador que tot ho sap, en diem narrador **omniscient**. No només ho sap tot del present sinó que també ens pot explicar esdeveniments del passat o anticipar el futur.

Aquest punt de vista en la narrativa actual, però, s'utilitza amb força cautela. Si el narrador revela massa informació o massa opinions pròpies, el lector modern pot perdre l'interès en la història.

És per això que molts autors prefereixen limitar aquesta omnisciència i concentrar-se en una perspectiva més concreta. En un sol personatge. És a partir d'aquí que parlem del narrador en tercera persona **quasi-omniscient**.

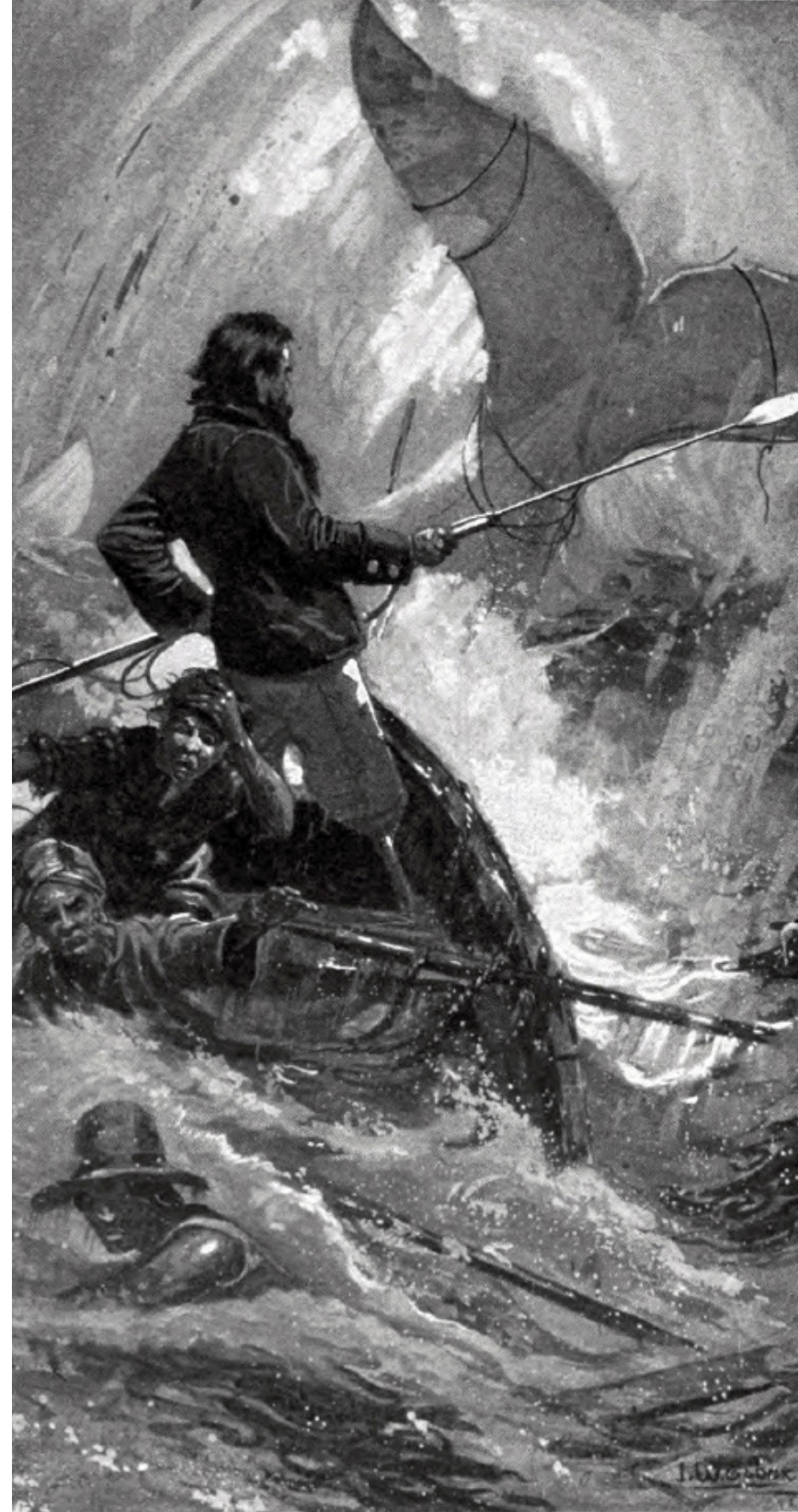
Aquest punt de vista és el d'algú que sap tot el que passa i pot entrar dins la ment dels personatges, però només d'un. No coneix el futur i sobre el passat només sap el que sap el personatge. Té una visió parcial de la història.

Però, i si Herman Melville hagués optat per un dels punts de vista més singulars en narrativa? Un narrador capaç interpel·lar al lector: la **segona persona**. Doncs potser hauria començat així:

"Et diré Ismael. Fa uns quants anys —no importa quants exactament—, tenint pocs calés a la butxaca i res de particular que t'interessés a terra, vas pensar que te n'aniries a navegar una mica i veuries la part aquàtica del món."

Aquí l'Ismael ja no és només un personatge: aquí l'Ismael ets tu.

Amb aquesta manera de narrar, l'autor busca la teva màxima implicació, parla per tu en termes d'intimitat, complicitat i urgència. Busca augmentar la sensació d'immediatesa i codificar un espai tancat i opressiu d'on et costarà molt sortir.

Una decisió fonamental

Escollir el punt de vista adequat és una de les primeres decisions estructurals que haureu de prendre si voleu explicar una història. No hi ha una opció universal, ni una fórmula màgica.

El que importa és que la decisió sigui conscient i que, passi el que passi, la mantingueu amb coherència al llarg del text. Al capdavant, narrar sempre és una forma de mirar. I en literatura, la manera de mirar ho determina tot.

Banda de Música del Bruc

La Banda de Música del Bruc va fent camí, i el passat **14 de desembre**, dins dels actes de la Fira de Nadal del Bruc i la Marató de TV3, a la plaça del Pati de Can Casas, va oferir el seu **vuitè concert**, després de quatre anys de funcionament.

En realitat caldria parlar de "mini-concert", ja que van ser cinc peces que van des del Jazz o el rock fins a nades tradicionals, toades pels vint-i-cinc músics, que compten amb una formació musical molt heterogènia, i amb edats des dels 8 fins als 70 anys.

El proper concert està previst pel diumenge 17 de maig, a les 12:00 h dins dels actes de la Festa de la Font de la Mare de Déu.

No us el perdeu!

Aprofitem aquest espai per fer una crida a tots els músics de banda del Bruc, i convidar-los a afegir-se a aquesta iniciativa, amb independència de l'edat i del nivell musical.

SORTIDES DE L'ASSOCIACIÓ

Les mines de Gavà

Text de **Montse Giné Ribó**

El passat **7 de març** de 2026, l'Associació el Bruc amb la Cultura va organitzar una sortida al jaciment arqueològic de les Mines Prehistòriques de Gavà, també conegudes com a Mines de Can Tintorer. Es tracta del conjunt de mines neolítiques en galeria més antigues d'Europa dedicades a l'extracció de variscita, un mineral de color verd que usaven per fer joies.

Aquestes joies, que a part de ser d'un gran valor ornamental i simbòlic, eren intercanviades per altres objectes dotant a la comunitat de Gavà d'un gran estatus i patrimoni. Els miners també reutilitzaven algunes cavitats per enterrar-hi els morts o bé per deixar-hi les deixalles del dia a dia.

Aquest jaciment, de 6000 anys d'antiguitat, fou descobert l'any 1975 quan les obres d'urbanització al barri de Can Tintorer van posar al descobert unes obertures a la roca. L'any 1979 el Col·lectiu per a la Investigació de la Prehistòria i l'Arqueologia del Garraf-Ordal inicià les primeres excavacions arqueològiques. El 1991 el Museu de Gavà assumí les excavacions i es va obrir al públic el 1993. En aquest període es van descobrir dues peces singulars del jaciment: la Venus de Gavà i el crani trepanat.

Un jaciment únic i referent a Europa, declarat bé cultural d'interès nacional per la Generalitat de Catalunya.

Foto: Josep Casanovas. Parc Arqueològic Mines de Gavà

Foto: Sergi Balaguer. Parc Arqueològic Mines de Gavà

Foto: Parc Arqueològic Mines de Gavà

Com a anècdota bruquetana, a la bòbila de Can Vallès, els anys 20, es va trobar una fossa amb un cadàver de l'època del neolític que duia un collaret de variscita. Segons els estudis fets sembla ser d'una persona de 50 anys de sexe femení i tant l'esquelet com l'aixovar es troben al Museu de Prehistòria del Monestir de Montserrat.

Un grup d'una vintena de bruquetans vàrem fer aquesta sortida, i com és habitual vam complementar-ho amb un bon dinar de calçotada amb vistes al mar.

Trobareu més informació a l'article de la pàgina 10 d'aquest mateix butlletí.

**Dissabte
18 abril**

Propera sortida

Dolmen de Les Maioles

*Si hi ha algú interessat que es posi en contacte amb l'Associació.
info@elbruc-cultura.cat*

1es Jornades El Bruc Noir

Text d'**El Bruc Noir**

Fotografies de **Bernat Suñé**

El passat **10 i 11 d'octubre** van tenir lloc les 1eres Jornades BRUC NOIR, organitzades pel Club de lectura el Bruc Noir i la Biblioteca Verge de Montserrat, amb la col·laboració de l'Ajuntament del Bruc.

Divendres 10 d'octubre es va projectar la pel·lícula **Societat Negra**, basada en la novel·la del mateix nom d'Andreu Martín, i a continuació es va fer una tertúlia amb la presència del seu director, **Ramon Térmens**, amb la col·laboració de la productora, Segarra Films.

El matí del dissabte 11 d'octubre començava al pati dels tarongers de Can Casas, amb la presentació del llibre **Corda de cànem**, editat per Voliana Edicions, amb la presència del seu autor, el collbatoní **Joan Carles Libori**, membre i tertulià del club.

El matí va seguir amb la presentació del llibre **El dia dels ximpls**, de **Pere Figueras**, editat per Clandestina editorial, també amb la presència del seu autor, i d'**Alba Blancafort** en representació de l'editorial.

Per la tarda, en diversos emplaçaments del Bruc, es va fer una mostra de **Micro-Teatre porta a porta**, de temàtica negra i criminal, amb la presentació de les obres *Un crim familiar*, d'Eva Ros, *L'última gota*, del Grup d'escriptura de la Llibreria Utòpica d'Esparreguera i *Crims*, de Robert Govern, representada per la companyia de teatre local (Per Què No? Teatre), sota la direcció de Miquel Duran.

Aquest acte va ser possible gràcies a la col·laboració del Festival PORTA a PORTA d'Esparreguera, que va cedir dos dels espectacles que s'hi havien produït el mes de juny anterior.

Per cloure les jornades, a les set de la tarda, a la Sala de Plens de Can Casas va tenir lloc el lliurament del **4t PREMI BRUC NOIR** a l'obra **Demolició** de **Lluís Lloret**. Amb la presència del l'autor, acompanyat de **Jordi Canal**, estudiós del gènere negre i bibliotecari, amb qui es va obrir un col·loqui juntament amb els nombrosos membres del Club de lectura presents a la sala i altre públic que hi va assistir.

L'èxit de les jornades i la bona acollida del públic ens esperonen a seguir amb aquesta activitat, i de fet, en el moment d'editar aquesta revista, el jurat ja ha triat els sis llibres finalistes que opten al Premi Bruc NOIR'26.

Club de lectura El Bruc Noir

Text d'El Bruc Noir

El Club de lectura El Bruc NOIR va tancar aquest passat novembre la cinquena temporada.

Per acabar l'any, entre tots els lectors fem una valoració del que hem llegit, i aquest 2025 el veredicte ha estat el següent:

7,15
punts

Nou dracs,
de Michael Connelly

La nostra darrera lectura de l'any, el mes de novembre, va ser un "thriller" en tota regla. Un llibre de maduresa, de l'any 2009 de l'autor americà Michael Connelly (Filadèlfia 1956). Un súpervendes amb més de 30 títols al mercat. Un valor segur.

6,95
punts

Demolició,
de Lluís Llor

El nostre premi Bruc NOIR'25 va quedar en segon lloc al podi. Un llibre que trenca els enfocaments clàssics del gènere negre i que parla de la violència de gènere des d'una òptica que incomoda i que obliga al lector a posicionar-se. Per cert, aquest llibre ha sigut un dels deu finalistes al Premi Òmnium a la millor novel·la de l'any, i ens congratula que una novel·la negra assoleixi aquestes quotes de "normalitat".

6,71
punts

Los mares del Sur,
de Manuel Vázquez Montalbán

Vam començar temporada amb la lectura d'un dels nostres grans clàssics. Una revisió de la Barcelona dels 70's feta amb mestria i solvència. Un viatge en el temps però sobretot en les emocions. Un llibre recomanable per a nostàlgics.

6,44
punts

Assassins sense rostre,
de Henning Mankell

La quarta posició va ser també per a un altre súpervendes, en aquest cas, un dels màxims exponent de la novel·la nòrdica, Henning Mankell (Suècia 1948-2015). Vam llegir el seu primer llibre de la sèrie del comissari Kurt Wallander. Un llibre de 1991 que inicià una saga que acabà sent de dotze llibres d'un comissari irreverent i antisistema. Recomana-ble per iniciar-se en aquest fenomen del "noir" nòrdic.

6,35
punts

Drames Rurals,
de Víctor Català

El juliol vam trencar les costures del gènere, amb la lectura de *Drames Rurals*. Un llibre negre, diria que "molt" negre.

Altíssima literatura catalana. Exigent. Una gran experiència. Una lectura molt recomanable per als que vulgueu entrar en l'univers d'aquesta gran dama de la literatura universal.

6,14
punts

Temporada de huracanes,
de Fernanda Melchor

La darrera posició del nostre rànquing és per una jove escriptora mexicana, nascuda el 1982, i que tot just té tres llibres publicats. Un llibre extremadament dur, tant pel que explica com per la manera que té l'autora d'explicar-ho: directa, sense concessions i amb una sintaxi complexa. Un llibre recomanable per conèixer com ho pelen a les capes més baixes de la societat mexicana. No apte per a ànimes sensibles (alguns dels lectors del club no van arribar a acabar-ne la lectura).

Alerta! Aquestes puntuacions no pretenen ser un judici, ni pretenen qualificar els llibres llegits (Déu nos en guard de posar-li un 6,35 a *Drames rurals*). No són més que un exercici per acabar de gaudir de la temporada de lectura, recordant moments i sensacions. Sense anar més lluny, *Temporada de huracanes*, que ha estat la obra menys valorada, diria que ens va portar a la tertúlia més intensa de la temporada...

I aquest article no pretén ser res més que un recordatori, però sobretot, una invitació a la lectura!

Rafael Tasis a Crims.cat

Text d'Enric Canela

Rafael Tasis (Barcelona 1906 – París 1966) és un dels referents de la literatura catalana, i de l'activisme polític i cultural de la postguerra i l'exili. Ara bé, quan parlem de novel·la negra catalana, ens hi hem de referir amb el títol de «pare fundador».

Un dels neguits de Tasis, des de l'exili a París, fou dotar de normalitat a la literatura catalana, per sobre de les circumstàncies del moment polític de casa nostra. Visionari com era, i àvid lector, entreveïé en la novel·la criminal la possibilitat d'acostar la literatura catalana a aquesta «normalitat», i així fou com entre la seva obra literària hi trobem tres novel·les que pràcticament són fundacionals del gènere en català: *Un crim al Paralelo* (1944), *La Bíblia valenciana* (1955) i *És hora de plegar* (1956).

Es tracta de «literatura policíaca» (el que en aquell moment s'anomenava «de lladres i sere-nos»), però amb una forta deriva cap a la novel·la «enigma», molt influïda per referents internacionals com Agatha Christie o Arthur Conan Doyle. D'aquí que el crític Àlex Martín Escribà s'hi refereixi com l'Edgar Allan Poe català.

Alguns us preguntareu: I ara on aconsegueixo jo aquests llibres? Doncs esteu d'enhorabona; aquest mes de gener, l'editorial Clandestina, ha publicat el número 100 de la seva col·lecció Crims.Cat, que ha dedicat a reeditar aquestes tres novel·les en un sol volum. Sens dubte un llibre imprescindible per a bibliòfils «criminals», i sens dubte una lectura recomanable, tant des d'un punt de vista històric-literari, com pel sol plaer de llegir bona literatura de mitjan segle passat.

Crims.cat, 100 títols publicats

En anteriors butlletins ens hem referit a les grans col·leccions de novel·la negra en català. Principalment *La cua de palla* (Edicions 62, 1963 - 1995), *Enjòlit* (Editorial Aymà, 1965 -1967) o *La negra* (La Magrana 1975 -2003). Doncs heus ací que l'editorial Clandestina ha pres el relleu amb la col·lecció *Crims.cat*, que té com a objectiu:

«la publicació regular de títols que combinen escriptors del país amb autors estrangers de ressò i prestigi que no han estat traduïts aquí, i alguna recuperació de gran interès».

Estan fent una gran feina (arribar al número 100 en catorze anys n'és una prova), tant pel que fa a autors locals (Andreu Martín, Sebastià Bennasar, Rafel Vallbona, Agustí Vehí o Lluís Llor) com estrangers (Sandrine Collette, Flavio Soriga, Jean-Claude Izzo o Massimo Carlotto).

Tot això sense abandonar la revisió de clàssics com Didier Daeninck, David Goodis o els números especials dedicats a Manuel de Pedrolo (per l'any Pedrolo van reeditar-li *Algú que no hi havia de ser*) i Rafael Tasis.

Enhorabona pels 100 títols publicats, gràcies per la feina, i per molts anys!

Llegim el segle XXI

Calendari 2026

Text d'Ivonne Tutusaus

El club de lectura *Llegim el segle XXI* o *el XXI* a seques -com ja l'anomenem entre els lectors i l'entorn de la biblioteca- ha crescut aquest any, tant en la quantitat de llibres com en les activitats.

Els llibres proposats aquest any per l'equip de TRIA (obert a tothom!) són els següents:

A més a més de les trobades per comentar les lectures fetes, hem pogut gaudir de la presència de dues autores gràcies a les subvencions rebudes per la Institució de les Lletres Catalanes. Al febrer amb l'Esther Tallada, traductora del llibre **Llum de febrer** de l'Elizabeth Strout, vam gaudir d'una sessió molt profitosa posant-nos a la pell de qui ha

de traduir referents de la llengua d'origen. L'Esther va preparar molt bé la sessió i en vam aprendre molt.

A l'abril conversarem amb la Montse Albets del seu llibre **Només terra, Només pluja, Només fang**, guanyador del valuós Premi Llibreter 2025 de Literatura Catalana.

Foto: Diana Marzal

6 febrer
18:00 h
Biblioteca del Bruc

Club de lectura **Llum de febrer**, d'Elizabeth Strout. Amb la presència de la traductora Esther Tallada

10 abril
18:00 h
Biblioteca del Bruc

Club de lectura **Només terra, Només pluja, Només fang**, amb la presència de la seva autora Montse Albets

Foto: Albert Salamé

I la proposta d'aquest any no s'acaba aquí! Al setembre, i gràcies a una subvenció que esperem rebre de l'Ajuntament del Bruc, portarem a la Biblioteca un expert en el conflicte, que fa massa anys que dura, entre Israel i Palestina aprofitant la lectura de l'escriptora palestina Adania Shibli, **Un detall menor**. I per acabar l'any, llegirem **Marxarons** de la Cristina Masanés i podrem tornar a gaudir de la presència d'una autora gràcies a un acord amb les bibliotecàries del Bruc que l'han inclosa en els actes del cicle *Muntanya més que natura* d'enguany.

Foto: Albert Salamé

13 novembre
18:00 h
Biblioteca del Bruc

Club de lectura **Marxarons**, amb la presència de l'autora Cristina Masanés

Un club de lectura es basa en llegir i comentar tots la mateixa obra, i això, tan senzill de fer, és molt enriquidor. Si a més a més pots conversar amb qui l'ha escrit, traduït, estudiat o editat, és un luxe que cal valorar. I és just recordar que és gràcies a l'Associació El Bruc amb la Cultura i la Biblioteca del Bruc que en gestionen les sol·licituds, i a la Institució de les Lletres Catalanes i a l'Ajuntament del Bruc que les concedeixen.

Si llegeixes o voldries llegir i no trobes el moment o el llibre, t'animo a passar per la Biblioteca i apuntar-te a algun dels clubs de lectura que funcionen en aquests moments al nostre poble. Una activitat gratuïta amb molts beneficis perquè compartir la lectura sempre enriqueix i alimenta, no la panxa sinó l'esperit.

Col·laboren:

* Informació i inscripcions a la biblioteca o al correu b.bruc.vm@diba.cat

5a edició

Setmana de la Natura: va d'ocells

Text de la Biblioteca Verge de Montserrat

Del 25 al 29 de maig

Exposició
Animals i Fustes a càrrec de Francesc Llimona.

Exposició
Regions imaginàries a càrrec de l'Associació Regions Imaginàries.

Aparador ornitològic i recomanacions de lectures.
Petit obsequi pels préstecs, fins esgotar existències

25/05 18:00 h
Taller d'ocells*. Confeccionarem el nostre ocell amb materials diversos. A càrrec de la biblioteca.

27/05 18:00 h
Conta contes: **Contes amb kamishibai*** amb Laura Bernis, que ens narrarà el conte Per què les òlibes i els mussols fan uh...uh...uh?

Presentació del llibre: **Encontres amb l'escurçó** d'Albert Masó, que amb un esperit de testimoni i divulgació i en cap cas científic, l'autor ha bastit el present llibre amb un recull de casos verídics obtinguts de primera mà dels seus protagonistes.

Performance: **Els sons de la Natura** a càrrec d'Eloisa Matheu, que ens traslladarà a escoltar la natura esdevenint un plaer per a molts de nosaltres. Però també ens aportarà coneixement i connexió amb el nostre entorn. Al llarg de l'audició, escoltarem cants d'ocells i altres animals així com, paisatges sonors del Bruc i la Muntanya... i també alguna sorpresa.

* Cal inscripció prèvia.

Totes les activitats són gratuïtes i es portaran a terme a la Biblioteca Verge de Montserrat (El Bruc)

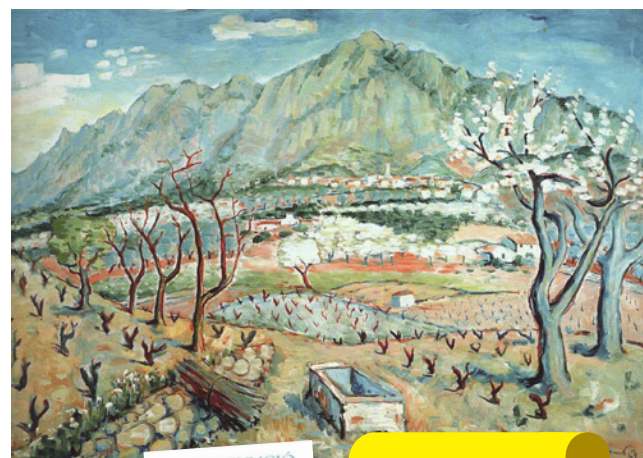
La funció de l'art al llarg de la història

Text de **Carles Estrada**

Jesús-Àngel Prieto ens va acompanyar en la presentació del llibre d'en Jesús Ribera el 27 de setembre de 2025. Va ser professor i director de l'escola Massana on va estudiar en Jesús Ribera. Per la presentació del llibre el vam convidar a fer-nos una xerrada sobre l'escola Massana, l'art i les obres d'en Jesús.

Es va doctorar per la UB amb la tesi *La lluita pel reconeixement dels oficis artístics i l'Escola Massana de Barcelona. El cas dels esmalts, la ceràmica i la joieria*.

A l'abril torna al Bruc per fer una conferència sobre la història de l'art. Tot i que està jubilat, manté diverses activitats. Col·labora amb el postgrau d'arts aplicades i és president de l'Associació d'Amics de la Massana. Una associació externa a l'escola però que ajuda a l'escola. Organitzen jornades i diverses activitats per mantenir el vincle entre l'escola, els exalumnes i els exprofessors.

**25
abril**

**12:00 h
Sala
de plens**

Conferència sobre
La funció de l'art al llarg de la història,
a càrrec de **Jesús-Àngel Prieto**, Doctor en
Història de l'art i ex professor i director de
l'Escola Massana

Animals i fustes Talles de Francesc Llimona

Text i foto de **Carles Estrada**

Francesc Llimona i Llovet és biòleg especialitzat en zoologia des de 1978, i no té formació artística reglada.

Amb la talla uneix les seves dues grans passions, els animals i les fustes.

En aquesta exposició es mostren escultures en diferents tipus de suports: troncs o taulons cedits per amics fusters.

La majoria han estat tallades a la seva casa del Bruc de la Parròquia.

>> Exposició
Animals i fustes,
talles de **Francesc Llimona**

**16-23
maig**
**Biblioteca
del Bruc**

Coral Moixerigues

Text de **Coral Moixerigues**

La Coral Moixerigues està atrafegada aquests dies amb la preparació del concert de Primavera, que com cada any oferirem per la Festa del Timbaler, però volem aprofitar per explicar-vos projectes passats i futurs.

Cor l'Eslava d'Albuixech

Albuixech és un poble de prop de cinc-mil habitants situat a cinc minuts de València, a la comarca de l'Horta Nord. Amb la seva coral, el *Cor Eslava*, hem acordat un intercanvi, gràcies al qual el passat dia **7 de desembre** vam gaudir, al Casal del Bruc, d'un concert conjunt.

Amb una posada en escena atrevida, amb moments coreografiats, van cantar una selecció de cançons del musical *Els miserables* i un repertori modern i agosarat, repassant també el *Bohemian Phapsody* de Freddie Mercury o l'espiritual *Amazing Grace* amb un arranjament gairebé pop.

Com a part de l'intercanvi, el mateix dia 7 de desembre els vam oferir una visita guiada pel Bruc, començant per l'Església i les pintures i acabant a Can Casas tot resseguint la ruta de les cases modernistes amb final a Can Casas. La Gemma Estrada va fer de guia de forma magistra: fins i tot els que som del poble de tota la vida vam aprendre coses noves!

1 de maig, concert a Albuixech

Fruit d'aquest intercanvi, el proper **1 de maig** ens toca actuar a nosaltres a Albuixech, així que la Coral en pes ens n'anem de viatge. Hi passarem tres dies, en els quals també tenim previstes visites culturals i estones de turisme per la zona.

Quan ells van visitar el Bruc els vam obsequiar amb un sopar de germanor que va agradar molt, i que va servir per enfortir els llaços d'amistat. Tant va agradar, que en els parlaments de comiat vam rebre una amenaça en tota regla: "... prepareu-vos, que quan baixeu a Albuixech, us prepararem una paella com Déu mana!!!"

6 de juny, concert al Bruc

Els que ens vulgueu escoltar no hi patiu, que no caldrà que baixeu al País valencià! Dins la Festa del Timbaler oferirem el nostre tradicional concert al Casal Familiar. Hi tornarem a cantar l'arranjament de l'Himne del Sometent que vam estrenar l'any passat, però també moltes peces noves. A més, aquest any ens acompanyarà la Coral Sant Just Pop, un grup de veus femenines que oferiran també el seu interessant repertori... no us ho perdeu.

**6
juny**
20:00 h
**Casal
familiar**

Concert
Coral Moixerigues

I pel futur...

I pel futur estem embrancats en una col·laboració amb el Per Què No? Teatre en un musical. Això vol dir que, a més de cantar, cal afegir-hi moviments en escena, actitud corporal, potser una mica de coreografia, maquillatge, vestuari... ah, i sobretot, cantar de memòria... per això estem preocupats i il·lusionats a parts iguals. El repte és majúscul, i la oportunitat és única... hi posarem tota l'energia per fer-ho possible.

En el concert del 6 de juny us en donarem un tastet!

I és pensant en el futur que renovem la nostra crida a tots el bruquetans a formar-ne part. La Coral Moixerigues és un grup obert a tots aquells que tingueu ganes de cantar, independentment de l'edat i del nivell musical. Us hi esperem.

Cante Diem... Missa... Tango...?

Com ja comença a ser una tradició el grup vocal de l'Escola de Les Arts d'Esparreguera **Cante Diem** ens visitarà el proper 13 de juny a l'església per oferir-nos una nova proposta musical. En aquesta ocasió serà un concert excepcional: la interpretació de la *Misa de Buenos Aires* coneguda com a **Misatango** de Martín Palmeri, una obra fascinant que combina la profunditat de la música sacra amb la força expressiva i el ritme del nou tango argentí. Aquesta composició, estrenada a Buenos Aires l'agost de 1996, és reconeguda arreu del món per la seva originalitat i emotivitat. Ofereix un viatge musical intens que connecta tradició i modernitat amb una gran càrrega emocional.

La quarantena de components de Cante Diem estaran acompanyats per un grup instrumental format per acordió, piano i cordes. Concretament seran musics de la talla de **Maria Victòria Fernández, Carla Riba, Marta Riba, Anna Comellas i Liudmila Kojina**, que aportaran riquesa sonora, sensibilitat i una interpretació acurada a cada moviment de l'obra. La seva complicitat musical serà clau per transmetre tota la força expressiva d'aquesta peça única. El conjunt es completa amb l'acompanyament al piano de **Montserrat Giné** i a l'acordió de **Dioni Chico**, instrument essencial en l'estètica del tango, que aporta un color característic i una intensitat especial a la interpretació. Tot plegat, dirigit per la responsable de l'aula de cant, **Alícia Prieto**.

Aquest concert esdevé, així, una proposta artística de gran qualitat que convida el públic a endinsar-se en una experiència sonora plena de contrastos, emoció i bellesa. Una cita imprescindible per als amants de la música coral i per a tots aquells que vulguin descobrir una obra singular i captivadora.

13
juny
19:00 h
Església
del Bruc

Concert
Cante Diem
Missa... Tango...?

Ai carai d'Ailanthus!

Text de **Mark Antoni Friedhoff Calvo**

A Barcelona es pot veure la silueta de Montserrat clarament des del Prat del Llobregat, alguns dies de molta transparència ambiental puc endevinar el relleu característic de Sant Joan. Arreu veig un paisatge aparentment tranquil, potser fins i tot pintoresc. Carxofes. Boníssimes. I llavors començo a llegir el paisatge i em fixo en quanta vegetació forana omple l'ecosistema. Plantacions massives de palmeres xineses, figueres de moro i atzavares americanes arreu, acàcies africanes, mimoses australianes, canya pampera fins a l'infinit, per no parlar del seneci grimpador, la falsa maracujà, la diabòlica Fallopia baldschuanica i... allí resseguint les línies horitzontals de l'autopista de Castelldefels... els ailants.

A dalt de Montserrat, al pla de les Taràntules, hi ha un petit nucli d'ailants creixent al recer de l'ombra de la caseta del funicular de Sant Joan. El seu nom científic és *Ailanthus altissima*. Poden créixer fins a un rècord d'un o dos metres lineals per any i són especialistes a erradicar competència al sotabosc mitjançant uns compostos al·lopàtics que desprenen i a poc a poc converteixen el seu entorn en un monocultiu d'aquesta espècie. Diuen que a la Xina (d'on és originari) es fa servir per a certs remeis medicinals. Aquí amenaça la biodiversitat tan fràgil del sotabosc mediterrani. Fins fa unes dècades ocupava tan sols espais residuals, urbans, tot i que el podíem veure plantat de manera magnànima als escocells del carrer Aragó de Barcelona des de passeig de Sant Joan fins a Bailèn. Però s'han anat escampant. Tot Collserola n'és ple. Ells no en tenen pas la culpa! Però si em preguntessin la meua opinió no dubtaria a dir que s'han d'arrencar tots. Cada un d'ells. La seva resiliència ha fet que s'adapti als nostres estius tòrrids i secs i aquí al mateix Bruc, n'estem infestats.

El reconeixereu per la seva aparença d'arbre de copa summament verda. Ornamentalment, es podria dir que té una certa caiguda bonica. Té fulles compostes semblants a la Noguera i escorça grisa de pell de llangardaix. Podeu trinxar-ne unes fulles i sentireu una forta olor

química. S'ha d'arrencar tota la soca i s'ha de treure tota l'arrel. Si senzillament l'escapceu, rebrotarà amb la força de mil dimonis. Ocupa ara mateix una àrea aproximada de 200 a 300 metres quadrats a la meitat del torrent al bell mig del poble. Ja hi ha grupuscles satel·litaris creixent als camps d'aproximació a les Moixerigues. Ocupa el lloc natural de l'alzina, el lledoner, el pi, el freixe, el roure, el pollancre, el xiprer, la figuera, etc. Inhabilita el sotabosc per a tots els bons matolls com la farigola i el romaní, els esbarzers, el bruc, la ginesta, el marfull, l'artrijol, etc. i no li importa gens el pH del sòl. Les llavors es dispersen per milions motjançant el vent i l'aigua, els camions les empenyen pel cel i els marges de les carreteres en són testimoni a tot el sud d'Europa.

Avui dia hem de sospitar dels elements de paisatge massa verds. Segurament no pertanyen aquí. Un amic bastant conformista i un pel tecnòcrata em va aconsellar: no hi deixis la pell.

És una lluita perduda. El món és diferent ara. És el mateix amic que fa un temps em va aconsellar de claudicar en la lluita sentimental per mantenir viva la nostra llengua. Encara hi parlo amb ell, i me l'estimo un munt, però em sembla una bajanada la seva acceptació conformista d'aquests efectes tan negatius de la globalització com l'homogeneïtzació cultural i biològica.

Els ailants es veuen també a peu de carrer pel Bruc, davant les cases, als jardins, als horts, en racons oblidats, i em pregunto si hi ha consciència col·lectiva de la seva silenciosa presència. Així proposo que si es veuen en cor es llencin a preguntar: «Ecolti, estimat veí o veïna, digui'm una coseta... Que té vostè per casualitat algun lligam emocional especial amb aquest desgraciat arbre invasiu que creix al peu de la façana de casa seva?» I si responen que no, doncs ja saben que allí es pot fer país. Ara bé, farà falta un bon berenar en acabar la feina! Arrenquem Ailanthus!

Il·lustració de Mark Antoni Friedhoff Calvo

»» Agenda 2026

Divendres

10 d'abril

18 h / Biblioteca Verge de Montserrat

Club de lectura *Només terra, Només pluja, Només fang*, amb la presència de l'autora Montse Albets

Dissabte

18 d'abril

Sortida de l'associació El Bruc amb la cultura

Dolmen de les Maioles

info@elbruc-cultura.cat

Dissabte

25 d'abril

12 h / Sala de Plens. Can Casas

Conferència ***La funció de l'art al llarg de la història***, a càrrec de Jesús-Àngel Prieto, Doctor en Història de l'art i ex professor i director de l'Escola Massana

Divendres

8 de maig

18 h / Sala de Plens. Can Casas

Presentació de la revista Brogit, i projecció del documental ***Les roques***, sobre les matonaires.

Divendres

15 de maig

20 h / Casal familiar

Cineclub BrucNoir, projecció de la pel·lícula ***A sang freda***

Diumenge

17 de maig

12 h / Font de la Mare de Déu

Festa de la Font de la Mare de Déu - Concert Banda de Música del Bruc

Del 16 al 23 de maig

Biblioteca Verge de Montserrat

Exposició ***Animals i fustes***, talles de Francesc Llimona

5a edició

Setmana de la natura: va d'ocells

Del 25 al 29 de maig

> *Podeu trobar més informació a la pàgina 43 i a la web de la Biblioteca Verge de Montserrat*

Dissabte

6 de juny

20 h / Casal familiar

Concert **Coral Moixerigues**

Dissabte

13 de juny

19 h / Església del Bruc

Concert **Cante Diem**

Missa... Tango...?

Divendres

13 de novembre

18 h / Biblioteca Verge de Montserrat

Club de lectura *Marxarons*, amb la presència de l'autora Cristina Masanés

www.elbruc-cultura.cat

Aquest butlletí ha estat editat per l'Associació El Bruc amb la Cultura, amb la intenció de difondre les activitats que s'han fet i que es faran en un futur, però també per generar un espai de debat i discussió de diferents punts de vista respecte a la cultura en el sentit més ampli. Les opinions aparegudes en aquest butlletí són responsabilitat de les persones que les signen. L'Associació El Bruc amb La Cultura no hi té necessàriament un parer coincident. Podeu enviar-nos suggeriments, opinions, divergències, idees, cartes: info@elbruc-cultura.cat

Agraïments: totes les activitats que realitza l'Associació El Bruc amb la Cultura no serien possibles sense l'ajut i la col·laboració d'un munt de gent i entitats que de forma desinteressada han posat el seu gra de sorra per aconseguir que la cultura al Bruc esdevingui una realitat. També volem agrair el suport econòmic rebut, tant de l'Ajuntament del Bruc com dels patrocinadors de l'associació.

Ajuntament del
Bruc